

Technická univerzita v Liberci
Hospodářská fakulta

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Rok odevzdání: 2009

Jméno a příjmení: Vladimír Ledecký

Technická univerzita v Liberci
Hospodářská fakulta

Studijní program: 6209 – Systémové inženýrství a informatika

Studijní obor: Manažerská informatika

Dopady americké hypoteční krize na ekonomiku České republiky

(The Impact of the American Mortgage Meltdown on the Czech Republic's Economy)

DP–MI–KIN–2009–21

V L A D I M Í R L E D E C K Ý

Vedoucí práce: Ing. Mgr. Marek Skála, Ph.D. – KEK

Konzultant práce: Ing. Iva Nedomlelová, Ph.D. – KPE

Počet stran: 70

Počet příloh: 4

Datum odevzdání: 18. 05. 2009

Prohlášení

Byl jsem seznámen s tím, že na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, zejména §60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé diplomové práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li diplomovou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědom povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Diplomovou práci jsem vypracoval samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím diplomové práce a konzultantem.

V Liberci, dne 18. 05. 2009

Vlastnoruční podpis

Anotace a klíčová slova

Tato diplomová práce pojednává o finanční krizi a jejích dopadech na českou ekonomiku. Finanční krize současné době hýbe celým světem, a proto se také stala předmětem této práce. V úvodu je vysvětleno, jak finanční krize vznikla a jaký byl její průběh v USA. Dále je popsáno její rozšíření z USA do ostatních zemí, především v Evropě a v Japonsku. Tato práce je ale zaměřená spíše na evropský vývoj. Následuje popis přímého vlivu krize na český finanční trh a také mechanismus, jakým se její vliv dostal z finančního trhu do dalších oblastí ekonomiky. Poté je rozebráno, jak se krize projevila na jednotlivých ukazatelích, důležitých pro českou ekonomiku, jako např. průmysl, především automobilový, obchodní bilance, nezaměstnanost či malé a střední podnikání. Pozornost je věnována také protikrizovým programům, a to jak programům EU, tak českým, především opatřením Vlády ČR a České národní banky. V závěru je vše shrnuto a zhodnoceno vzhledem ke stanoveným hypotézám.

Klíčová slova:

Finanční krize, ekonomika ČR, hypoteční krize, finanční trhy, průmysl, protikrizová opatření, HDP, vliv, hypotéky

Annotation and Key Words

This dissertation deals with financial crisis and its impact on the economy of the Czech Republic. Financial crisis is currently moving the world, and that is the reason why it became the topic of this dissertation. In the beginning there is the explanation of the origin of financial crisis and its process in USA. Spreading of crisis from USA to other countries, mainly in Europe and Japan, follows. This paper concentrates on European development. Next is the description of direct influence of the crisis on Czech financial market and the mechanism, through which its impact shifted from financial market to the rest of the Czech economy. After that, there is the development of several economic indicators, which are important for Czech economy, such as industry, especially automotive, trade balance, unemployment or small and medium enterprises. The following part concentrates on anti-crisis measures, those which come from the European Union as well as those which were proposed by Czech authorities (central bank and government). Conclusion provides summary of the topic and attitudes with regard to stated hypotheses.

Key Words:

Financial crisis, economy of the Czech Republic, mortgage crisis, financial markets, industry, anti-crisis measures, GDP, impact, subprime, mortgage

Seznam zkratek a symbolů

aj.	a jiné
atd.	a tak dále
atp.	a tak podobně
CB	centrální banka
cca	circa, přibližně
CDO	collateralized debt obligations
CZK	koruna česká
ČEB	Česká exportní banka
ČNB	Česká národní banka
ČR	Česká republika
ČSOB	Československá obchodní banka
ČSÚ	Český statistický úřad
DPH	daň z přidané hodnoty
EIB	Evropská investiční banka
EU	Evropská unie
EUR	Euro
Fannie Mae	Federal National Mortgage Association
FHFA	Federal Housing Finance Agency
Freddie Mac	Federal Home Loan Mortgage Corporation
GDP	gross domestic product
HDP	hrubý domácí produkt
ILO	International Labour Organization
Kč	koruna česká
MBS	mortgage backed securities
mil.	milion

mld.	miliarda
MSP	malé a střední podniky
např.	například
NERV	Národní ekonomická rada vlády
NPP	Národní protikrizový plán
p. b.	procentní bod
pozn.	poznámka
SAP	Sdružení automobilového průmyslu
SNS	Společenství nezávislých států
SPD ČR	Svaz průmyslu a dopravy České republiky
tis.	tisíc
tj.	to je
tzn.	to znamená
USA	Spojené státy americké
USD	americký dolar

Seznam tabulek

Tabulka 1: Vliv vládních stimulů na ekonomiku	22
Tabulka 2: Výsledky hospodaření českých bank za 1. pol. 2008.....	26
Tabulka 3: Vývoj obchodní bilance pro rok 2008 a 2009	31

Seznam obrázků

Obrázek 1: Domino efekt a souvislost trhu s nemovitostmi s finančním trhem	18
Obrázek 3: Předpověď meziročního vývoje zahraniční poptávky	29
Obrázek 2: Předpověď hospodářského růstu v EU a v Eurozóně	29
Obrázek 4: Vývoj měnového kurzu CZK/EUR leden 2007 - únor 2009	30
Obrázek 5: Vývoj obchodní bilance ČR v letech 2007 - 2009	30
Obrázek 6: Vývoj inflace ČR 2007 – 2010	32
Obrázek 7: Prognóza vývoje HDP v letech 2007 – 2010	33
Obrázek 8: Vývoj deficitů státního rozpočtu ČR, mld. Kč	33
Obrázek 9: Pokles průmyslové výroby v Evropě, 2008, 2009	34
Obrázek 10: Bazické přírůstky průmyslové produkce v % (rok 2005 = 100)	36
Obrázek 11: Záporné meziroční přírůstky průmyslové produkce v únoru 2009	36
Obrázek 12: Vývoj meziročních přírůstků zahraničního obchodu v %	39
Obrázek 13: Vývoj obchodní bilance v mld. Kč od roku 1993	40
Obrázek 14: Podíl vývozu zboží a služeb na produkci a HDP v zemích EU (% , rok 2007)	40
Obrázek 15: Vývoj míry nezaměstnanosti v letech 1993-2008	41
Obrázek 16: Množství volných pracovních míst	42
Obrázek 17: Využívání programu dobrovolných návratů za prvních 6 týdnů	51

Obsah

1. Úvod.....	12
2. Cíle práce a formulace hypotéz.....	14
3. Deskripce hypoteční krize v USA.....	16
3.1. Deskripce krize hypotečního trhu USA	16
3.2. Vliv cen nemovitostí v USA na hypoteční krizi	17
3.3. Vliv hypoteční krize na ostatní složky finančního trhu.....	18
3.4. Dosavadní průběh finanční krize na trhu USA	19
3.4.1. Rok 2007	19
3.4.2. Rok 2008	19
3.4.3. Rok 2009	20
American Recovery and Reinvestment Act of 2009	20
Vliv stimulačního plánu americké vlády na deficit rozpočtu	22
4. Přímý vliv na ekonomiku České republiky	23
4.1. Vliv na finanční sektor	23
Jak to, že ne v ČR?	23
Co na to jednotlivé instituce?	25
Kolik tedy české banky vydělávaly v době krize v r. 2008?.....	26
Nakonec krize do českého finančního sektoru dorazila ...	27
Jak se krize začala projevovat na ekonomice ČR?.....	27
4.2. Vliv krize na českou ekonomiku.....	28
Proč česká ekonomika pociťuje krizi, když finanční sektor je relativně stabilní?	28
Jak silné má česká ekonomika základy v období krize?	31
SWOT analýza české ekonomiky	32
4.2.1. Průmysl.....	35
4.2.2. Automobilový průmysl.....	37
4.2.3. Malé a střední podnikání	37
4.2.4. Obchodní bilance.....	39
4.2.5. Nezaměstnanost	41
Jaký bude další scénář?	42
5. Protikrizová opatření pro českou ekonomiku.....	43
5.1. Protikrizová opatření Evropské unie	43

Rozvoj čistých technologií	44
Návrhy řešení na úrovni členských států.....	45
5.2. Opatření České národní banky	45
5.3. Opatření Vlády ČR.....	46
5.3.1. Vlastní hodnocení protikrizového plánu.....	48
6. Závěr.....	56
Seznam použité literatury	60
Seznam příloh	64

1. Úvod

Tato diplomová práce se zaměřuje na aktuální celosvětový fenomén, na finanční krizi. Zkoumá dopady finanční krize na ekonomiku České republiky. Finanční krize propukla v USA a její hlavní příčinou bylo neodpovědné obchodování finančních domů s hypotékami. Přední americké banky podcenily přezkoumávání bonity klientů a dalších faktorů pro snížení rizika, což fungovalo jako časovaná bomba. Dříve či později by mohly nastat problémy s tím, že klienti budou mít problémy se splácením hypoték.

A přesně toto se stalo v roce 2008. Přední finanční domy, které si mezi sebou vzájemně poskytují záruky, se dostaly do problémů. Díky provázanosti celého finančního trhu, a to jak v USA, tak celosvětově, se problémy amerických finančních společností, jako Lehman Brothers, Bear Stearns companies či Fannie Mae, přenesly i do dalších zemí, především v Evropě a Japonsku.

Tato práce se zaměřuje na vliv finanční krize na českou ekonomiku. Na začátku práce je samozřejmě podrobněji vysvětlen vznik této krize a její průběh v USA. Pozornost je věnována i plánu nového amerického prezidenta Baracka Obamy na boj s krizí v USA.

Pro zkoumání vlivu finanční krize na českou ekonomiku je zásadní její vliv na český finanční trh. Právě přes tento trh se její vliv přenáší do ostatních částí ekonomiky. Vzhledem k tomu, že české finanční společnosti příliš neinvestovaly do amerických rizikových aktiv spojených s nemovitostmi a hypotékami, zdálo se, že vliv na český finanční trh bude spíše menší. Ale většina českých finančních společností je součástí větších skupin s vlastníky v zahraničí, a někteří z těchto vlastníků byli přece jen krizí více zasaženi. Mechanismus přenosu krize z finančního trhu do ostatních oblastí české ekonomiky bude také vysvětlen.

Dále jsou uvedena data týkající se české ekonomiky z oblastí průmyslu a automobilového průmyslu, nezaměstnanosti, malého a středního podnikání či obchodní bilance. Průmysl a především automobilový průmysl je pro českou ekonomiku a její výkonnost zásadní, proto byl do této kapitoly vybrán, stejně jako malé a střední podnikání obecně, protože těchto podniků je v ČR největší počet. Jako exportně zaměřená ekonomika je pro ČR velmi důležitá i obchodní bilance zahraničního obchodu. A ukazatel nezaměstnanosti je zásadní pro obyvatelstvo a jejich vnímání krize.

Stejně jako americká administrativa, i Evropská unie a Česká republika připravují opatření proti finanční krizi. V další kapitole je popsán Evropský plán hospodářské obnovy, protože právě v souladu s tímto programem jsou připravována i protikrizová opatření české vlády. Domácí opatření představují dvě hlavní skupiny, a to kroky České národní banky, která se soustředí především na finanční trh, a Národní protikrizový plán, sestavený nově vzniklou Národní ekonomickou radou vlády (NERV). Tento poradní orgán vznikl v lednu 2009 právě za účelem vytvoření protikrizového plánu. Plán NERVu je v této práci zhodnocen.

V závěru práce je vše shrnuto a zhodnoceno. Hypotézy, které byly stanoveny na začátku práce, jsou porovnány se zjištěními, která byla učiněna v hlavní části práce a je provedeno jejich potvrzení či vyvrácení.

Jako poslední část práce jsou připojeny přílohy, které obsahují především další grafy s kazateli, a seznam zdrojů, které byly pro napsání této diplomové práce použity.

2. Cíle práce a formulace hypotéz

Cílem mé diplomové práce je postihnout problematiku finanční krize, která vznikla v roce 2007 ve Spojených státech a postupně postihla ekonomiky všech vyspělých zemí. V polovině roku 2008 se finanční krize přelila i do České republiky a tím bylo vyvráceno tvrzení vlády ČR, médií a jiných sdělovacích prostředků o imunitě České republiky vůči této krizi. Má práce se snaží definovat a popsat procesy, jež vedly k recesi české ekonomiky, jejíž dopad pocítuje většina občanů ČR. Má práce taktéž sleduje opatření vlády zvrátit recesi a minimalizovat tak dopady krize na ekonomiku. V tomto bodě se opírám především o zprávy Národní ekonomické rady vlády, České národní banky a dalších hodnověrných zdrojů.

Prostředkem k úspěšnému zhotovení práce je formulace hypotéz, jejichž objasnění bude tvořit strukturu a zaměření práce.

Český finanční sektor je finanční krizí postižen jen v malé míře.

- Tuto hypotézu stanovuji v reakci na sdělení v médiích a ministerstvem financí o zdravoti českého finančního sektoru v průběhu roku 2008. Finanční krize vznikla v USA a postihla ty největší finanční domy v USA a ve světě. Vzhledem ke globalizaci a celosvětové finanční provázanosti se mi zdá divné, aby český finanční sektor nebyl postižen. Proto jsem se rozhodl platnost tohoto tvrzení ověřit.

Ekonomická krize nepovede k záporným přírůstkům HDP.

- Ekonomika ČR v posledních letech nebyvale roste. Trh v ČR je rozvinutý a funguje dobrá konkurence. Z tohoto důvodu si myslím, že se finanční krize přes všechny své proklamovaná negativa natolik nedotkne HDP a jeho růst nebude sice tolik svižný jako v letech minulých, ale k poklesu nedojde.

Ekonomická krize významně ovlivní malé a střední podnikání v ČR a tím i platební bilanci.

- Malé a střední podniky v ČR jsou zadlužené investicemi do modernizace výroby. Daňové zatížení v ČR je celkem vysoké. Mnoho firem je cíleně zaměřeno na jeden výrobní sektor a firmy jsou často odkázány na málo hlavních odběratelů. Z těchto důvodů uvažuji, že výpadek zahraniční poptávky a špatné investice zahraničních odběratelů negativně ovlivní malé a střední podnikání v ČR.

Ekonomická krize bude mít neblahý vliv na automobilový průmysl v ČR.

- Automobily patří mezi luxusní statky a jejich průměrné stáří se v posledních letech v EU snižovalo. Vzhledem k finanční krizi a nedůvěře ve finanční systém lidé budou mít dle mého sklon spíše peníze držet, než je investovat do koupě nového automobilu. Z tohoto důvodu si myslím, že finanční krize negativně ovlivní automobilový průmysl a průmysl s automobilových dílů.

Nezaměstnanost v ČR se významně nezvýší.

- Vzhledem k zaměstnanecké politice a relativní obtížnosti v ČR propustit zaměstnance, myslím, že firmy budou udržovat umělou zaměstnanost a tím se nezaměstnanost zvýší jen málo.

Česká vláda připraví opatření proti krizi především zvýšením výdajů státního rozpočtu.

- Ačkoliv současná vláda je spíše liberálního „ražení“, vzhledem k všeobecnému znepokojení kvůli finanční krizi se bude vláda snažit vytvořit plán pro zmírnění dopadů krize na obyvatelstvo a českou ekonomiku, a to především zvýšením výdajů státního rozpočtu.

3. Deskripce hypoteční krize v USA

3.1. Deskripce krize hypotečního trhu USA

Počátek problému s hypotékami v USA vznikl díky tzv. „půjčkám druhé šance“ (subprime lending). Neboli půjčkám lidem, kteří za normálních okolností nedosáhnou na půjčku dle všeobecně stanovených psaných pravidel společností (bonita, zadluženost atd.). Tyto „půjčky druhé šance“ se v USA uskutečňovaly především v oblasti hypotečních úvěrů, které mají náročnější kritéria pro půjčení než jakýkoliv jiný druh úvěru. V letech 2004 – 2006 podíl těchto půjček rapidně vzrostl z méně než 10% v letech 2001 – 2003 na 18% - 21%. Ve třetím čtvrtletí 2007 bylo 43% hypotečních úvěrů v USA, u nichž musela proběhnout exekuce, tvořeno úvěry „na druhou šanci“.

V říjnu 2007 16% hypoték „na druhou šanci“ bylo buď v exekuci, nebo v 90denním platebním skluzu. V lednu 2008 to bylo 21% a v květnu 2008 už 25%. Následkem toho nastal rapidní nárůst exekucí nemovitostí z cca 240 000 v 1. čtvrtletí 2007 na 765 000 v 3. čtvrtletí 2008, což je více než trojnásobný nárůst během roku a půl.¹ V číslech to představuje nárůst dluhu domácností na hypotékách z 9,9 bilionů USD na konci roku 2006 na 10,6 bilionů USD v polovině roku 2008.²

Během posledních šedesáti let se finanční trh natolik vyvinul, že je možné provádět proces tzv. sekuritizace. Tento proces znamená, že půjčky na bydlení jsou kryty cennými papíry společností, mezi tyto cenné papíry patří např. collateralized debt obligations (CDO), mortgage backed securities (MBS). Vývoj šel v posledních letech tak daleko, že základem pro poskytnutí hypotéky nebyla bonita klienta a jeho schopnost splácen, nýbrž schopnost poskytovatele prodat hypotéku nějaké třetí straně, která jí sekuritizovala a případně prodala dál. Vlivem takového dlouhého procesu a prodejům hypoték mezi jednotlivými finančními domy bylo na venek všechno v pořádku a výtečné ratigy finančních domů, což mnohdy stačilo pro vzájemné získání důvěry. Nicméně jak je uvedeno výše, množství rizikových hypoték bylo již velké a tento problém se přenesl na další sektory finančního trhu. Kvůli nesplácení stále většího počtu hypoték začíná na trhu klesat hodnota CDO,

¹ MOLSEED, J. *Lenders Brace for Spike in Foreclosures*, 2008. [online]. Dostupné z: <<http://www.wfcourier.com/articles/2008/08/14/business/local/10537873.txt>>

² *Flow of Funds Accounts of the United States, Z1 Release*, 2009. [online]. [cit. 16.03.2009]. Dostupné z: <<http://www.federalreserve.gov/releases/z1/Current/z1r-4.pdf>>

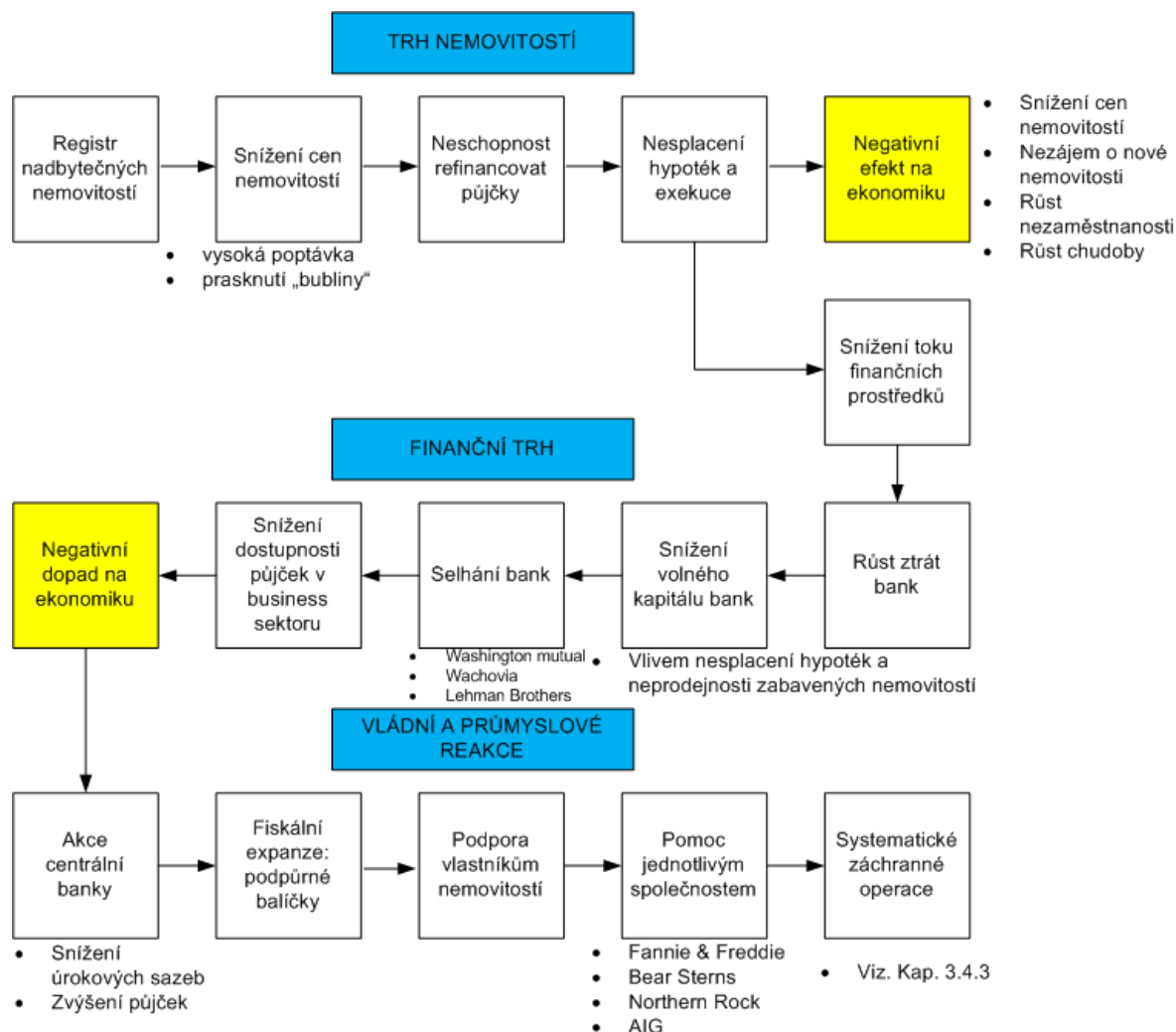
s jehož poklesem zároveň klesají i ceny nemovitostí. Protože jsou nemovitosti obecně levnější, některé hypotéky jsou nyní poskytnuty na více než 100% hodnoty nemovitosti. Kvůli snížení hodnoty CDO nastává i pokles ratingů finančních domů, které se dostávají do potíží s jejich likviditou a prodávají aktiva. Pokles aktiv finančních domů se projeví v jejich bilancích a klesají ceny akcií těchto celosvětově významných finančních institucí. Mezi finančními domy začíná panovat nedůvěra, banky si mezi sebou nepůjčují a tím pádem se omezuje i množství úvěrů, které banky poskytují do ekonomiky. Jejich možnosti se totiž s poklesem mezibankovní důvěry a půjček omezily. Proto se pak mnoho ekonomik dostává do recese.

3.2. Vliv cen nemovitostí v USA na hypoteční krizi

Základní příčinou současné finanční krize byl kolaps obrovské "bubliny", která vznikla na americkém trhu s nemovitostmi. Americký ekonom Dean Baker na základě dat o cenách nemovitostí z let 1953 - 1995 jako první upozornil na vznikající bublinu. V těchto letech totiž nárůst cen nemovitostí odpovídal vývoji inflace a nijak významně ji nepřevyšoval. V následujících letech ale začaly ceny nemovitostí na americkém trhu růst rychleji než inflace a v roce 2007 bublina praskla, protože díky stavebnímu boomu byla nabídka nemovitostí tak velká, že už byly vysoké ceny neudržitelné.³

³ BAKER, D. *The Run-Up in Home Prices: Is It Real or Is It Another Bubble?* CEPR, Washington: 2002. [online]. [cit. 02.03.2009]. Dostupné z: <http://www.cepr.net/documents/publications/housing_2002_08.pdf>

3.3. Vliv hypoteční krize na ostatní složky finančního trhu

Obrázek 1: Domino efekt a souvislost trhu s nemovitostmi s finančním trhem, zdroj: viz pozn. 3.

Graf nám znázorňuje „domino efekt“ který vznikl díky vysokému podílu nesplácených hypoték a hypoték „druhé šance“ na ostatní složky finančního trhu, včetně státních institucí.

Trh nemovitostí

- Registr nadbytečných nemovitostí
- Snížení cen nemovitostí (vysoká poptávka, prasknutí „bubliny“)
- Neschopnost refinancovat půjčky
- Nesplacení hypoték a exekuce
- Negativní efekt na ekonomiku (snížení cen nemovitostí, nezájem o nové nemovitosti, růst nezaměstnanosti, růst chudoby)

Finanční trh

- Růst ztrát bank (vlivem nesplácení hypoték a neprodejnosti zabavených nemovitostí)
- Snížení volného kapitálu bank
- Selhání bank
- Snížení dostupnosti půjček v podnikatelském sektoru
- Negativní dopad na ekonomiku

Vládní a průmyslová reakce

- Akce centrální banky: Snížení úrokové míry, zvýšení půjček
- Fiskální expanze: podpůrné balíčky
- Podpora vlastníkům nemovitostí
- pomoc jednotlivým společnostem
- Systematické záchranné operace

3.4. Dosavadní průběh finanční krize na trhu USA

3.4.1. Rok 2007

V srpnu 2007 kvůli výše uvedeným příčinám vzniká první známka krize, krize likvidity. Jejím prvním větším projevem je půjčka pro britskou banku Northern Rock plc. od anglické centrální banky Bank of England, nakonec v únoru 2008 byla tato banka kvůli problémům zestátněna.⁴

3.4.2. Rok 2008

V březnu 2008 zkolabovala americká investiční banka The Bear Stearns companies, Inc., která před svým úpadkem byla prodána společnosti JP Morgan Chase. Ve stejnou dobu došlo k federálnímu převzetí Fannie Mae (Federal National Mortgage Association) a Freddie Mac (Federal Home Loan Mortgage Corporation) pod správu FHFA (Federal Housing Finance Agency)⁵. Toto opatření bylo přijato jako preventivní vzhledem k hodnotám spekulacních faktorů (leverage ratio) těchto společností. Tyto hodnoty byly

⁴ BBC News: *Rock Recovery is Sandler's Goal*, 2009. [online]. [cit. 20.02.2009]. Dostupné z: <<http://news.bbc.co.uk/1/hi/business/7249858.stm>>

⁵ PAULSON, H. M. JR.: *Statement by Secretary Henry M. Paulson, Jr. on Treasury and Federal Housing Finance Agency Action to Protect Financial Markets and Taxpayers*, 2008. [online]. [cit. 09.03.2009]. Dostupné z: <<http://www.treas.gov/press/releases/hp1129.htm>>

okolo 20:1 a 70:1 tyto ukazatele rostou, pokud společnosti mají hodně majetku zaručeného hypotékami.⁶ Hodnota tohoto ukazatele u investičních bank bývá okolo 30:1.

Finanční krize naplno vypukla v září 2008, na konci září oznámilo několik států např. Velká Británie, Belgie, Nizozemí, Island nebo Německo představiteli záchranné plány pro významné finanční společnosti. V Británii zachraňovali poskytovatele hypotéčních úvěrů Bradford&Bingley⁷ Belgie, Nizozemí a Lucembursko koupily po 49% své divize předního finančního domu Fortis⁸. Německý ministr financí ohlásil záchranu Hypo Real Estate, významné holdingové společnosti zahrnující významné množství bank financujících nemovitosti. Ve stejnou dobu Islandská vláda znárodnila třetího největšího poskytovatele půjček, banku Glitnir⁹ V září 2008, rovněž došlo k největšímu bankrotu v americké historii, a to k bankrotu Lehman Brothers. Lehman Brothers držela velké podíly v hypotéčních úvěrech druhé šance a v ostatních níže hodnocených hypotéčních tranších. V první polovině roku 2008 ztratily akcie Lehman Brothers 73% své hodnoty. V srpnu 2008 oznámili záměr propustit 6% svých pracovních sil (1500 zaměstnanců).¹⁰

3.4.3. Rok 2009

Nový americký prezident Barack Obama předkládá návrh opatření proti finanční krizi ve sněmovně reprezentantů. Nakonec je tento plán v ceně 787 mld. USD schválen v únoru 2009 pod názvem American Recovery and Reinvestment Act of 2009.

American Recovery and Reinvestment Act of 2009

Tento plán samozřejmě budí obavy u skupiny ekonomů vyznávající spíše liberální směry jako např. John Lott, Robert Barro, Robert Lucas jr., Vernon Smith, nebo Edward Prescott. Tito ekonomové se obávají, že balíček zvýší nezaměstnanost a více zadluží budoucí generace, zvětší byrokracii a prospěchářství. Podle Daniela Hennigera, redaktora Wall Street Journalu, může nastat řada problémů s tímto balíčkem prezidenta Obamy. Henniger dále upozorňuje na některé "podezřelé" výdaje, např. 6 miliard USD by se v balíčku mělo

⁶ Fannie Q2 10Q Report. United States Securities and Exchange Commission: Washington, 2008.

⁷ LANDON, T. *Britain Close to Takeover of Another Lender*. New York Times: New York, 28.09.2008.

⁸ VAN DER STARRE, M., MEERA, L. *Fortis Gets EU11.2 Billion Rescue From Governments*, 2008. [online]. [cit. 10. 03. 2009]. Dostupné z:

<<http://www.bloomberg.com/apps/news?pid=20601087&sid=ahIKDjeOOLik&refer=home>>

⁹ *The Government of Iceland provides Glitnir with new equity*, 2008. Prime Minister's Office, News and Articles: Reykjavik, 29.09.2008.

¹⁰ ANDERSON, J., DASH, E. *Struggling Lehman Plans to Lay Off 1,500*. New York Times: New York, 28.09.2008.

investovat do výstavby nových a opravy stávajících vládních budov, 427 milionů USD by mělo jít na výstavbu výzkumných zařízení pro Národní oceánskou a atmosférickou správu, nebo 6,2 miliard USD, které by měly podpořit ochranu staveb proti nepříznivému počasí. Zkrátka Henniger upozorňuje na fakt, že v balíčku jsou zřejmě zahrnuty i výdaje, které nejsou přímo spojené s řešením finanční krize v USA. Dále uvádí, že hlavním smyslem tohoto balíčku je dát lidem práci, ať už jakkoli nesmyslnou, zaplatit jim za ni a nechat je tyto peníze utratit, čímž by se měla ekonomika znovu nastartovat. Ale předtím se tyto peníze musejí někde vzít, což často představuje úspory v jiných oblastech, kde mohou pracovní místa naopak mizet.

Podle Liberálního institutu je keynesiánství pouze přerozdělovací proces, který dříve nebo později nabude destruktivních rozměrů. Pokud bude prezident Obama přístupný keynesiánskému myšlení, bude tlak zájmových skupin tak velký, že nebude možné dost dobře kontrolovat a směřovat výdaje tak, aby byly vynaloženy účelně a spravedlivě.

Na druhou stranu, je tu i nezanedbatelná skupina zastánců tohoto plánu na stimulaci americké ekonomiky. Například v reportu Marka Zandiho, hlavního ekonoma společnosti Moody's, jsou vyzdvíženy pozitivní dopady tohoto balíčku. Banky se bojí si půjčovat mezi sebou, na tož pak podnikům a domácnostem. Vzniká tak začarovaný kruh nedůvěry. Mark Zandi tvrdí, že tento kruh, může být přerušen pouze „agresivní a konsistentní akcí vlády“.¹¹ Zandi dále uvádí, že potřeba další akce vlády se stává evidentní díky současné situaci na finančním a ekonomickém trhu. Finanční panika, která začala na začátku září díky znárodnění Fannie a Freddie, již možná částečně utichla, ale atmosféra na finančních trzích nadále zůstává více než chladná. Ačkoliv nejhorší panika již pominula, signifikantní škody již byly napáchány. Jmenujme např. kolaps důvěry, masivní ztráta bohatství a zintenzivňující ztráta kreditu.

¹¹ ZANDI, M. *The Economic Impact of the American Recovery and Reinvestment Act*, 2009. [online] [cit. 10.03.2009]. Dostupné z: http://www.economy.com/markzandi/documents/Economic_Stimulus_House_Plan_012109.pdf

Tabulka 1: Vliv vládních stimulů na ekonomiku, zdroj: Zandi, M.

Sources: BEA, BLS, Moody's Economy.com

	Reálný HDP, Miliard 2000\$			Reálný HDP, % změna		
	Bez stimulů	Se stimulem	Rozdíl	Bez stimulů	Se stimulem	Rozdíl
2007	11,523.9	11,523.9	-	2.03	2.03	-
2008	11,662.0	11,662.0	-	1.20	1.20	-
2009	11,265.5	11,396.6	131.1	-3.40	-2.28	1.1
2010	11,108.2	11,575.0	466.7	-1.40	1.57	3.0
2011	11,356.6	12,074.5	717.9	2.24	4.32	2.1
2012	11,887.5	12,722.1	834.6	4.67	5.36	0.7

	Míra nezaměstnanosti			Zaměstnanost, milionů		
	Bez stimulů	Se stimulem	Rozdíl	Bez stimulů	Se stimulem	Rozdíl
2007	4.64	4.64	-	137.6	137.6	-
2008	5.78	5.78	-	137.2	137.2	-
2009	9.02	8.23	(0.8)	132.9	133.8	0.9
2010	11.09	9.01	(2.1)	130.8	134.0	3.3
2011	10.53	7.84	(2.7)	132.0	137.1	5.1
2012	8.91	5.85	(3.1)	135.8	141.4	5.6

V Tabulce 1 můžeme vidět, jak se balíček projeví v následujících letech na růstu GDP a míry nezaměstnanosti v USA v následujících letech. Tento plán nezabrání významnému poklesu GDP o 2,3% v roce 2009, ale měl by zajistit navrácení GDP na jeho předchozí maximální hodnoty do konce roku 2010. Nezaměstnanost by díky tomuto velkému stimulu vlády měla dosáhnout maximální hodnoty 9% na začátku roku 2010 pak už by se měla vracet k původním hodnotám před finanční krizí. Bez stimulu by nezaměstnanost mohla přesáhnout 11% (viz rok 2010).

Vliv stimulačního plánu americké vlády na deficit rozpočtu

Zandi dále upozorňuje na fakt, že dalším důvodem k současné krizi byl nedostatek efektivního regulačního dohledu. Deregulace, která začala už za prezidenta Reagana a podpořila inovace na finančním trhu a zvýšila to úvěrových finančních prostředků k podnikům a domácnostem. Ale deregulační horlivost zašla příliš daleko během rozvoje trhu s nemovitostmi. Poskytovatelé hypotečních úvěrů vytvořili korporátní struktury, aby se vyhnuli dohledu, a navíc v ústavu federálních rezerv panovala obecná nechuť k regulaci.

Vliv podpůrného plánu prezidenta Obamy na deficit státního rozpočtu USA bude nemalý. Vzhledem k faktu, že ústav federálních rezerv „napumpuje“ do ekonomiky významné množství peněz, aby uvolnil další finanční prostředky na trhu a otevřel možnosti poskytovat úvěry, a dále bude nutné finančně podpořit modifikaci programů na poskytování hypotečních úvěrů, aby se předešlo dalším exekucím, významně se zvedne deficit státního rozpočtu USA. Dalším přispěvatelem k vyššímu deficitu bude plánované snížení daní.

V roce 2008 byl deficit amerického státního rozpočtu ve výši 450 miliard USD. V roce 2009 by podle odhadů mohl deficit snadno překonat 1 bilion USD, a mohl by být ještě vyšší v roce 2010. Také tu budou značné dlouhodobé náklady na vymanění vlády z finančního trhu, do kterého v posledním půlroce významně zasáhla svými opatřeními. Proto se musí počítat s neplánovanými následky, které mohou být významné, když byly podniknuty tak významné kroky v krátkém časovém období. Vzhledem k rozsahu krize a současnému stavu ekonomiky musí být podle Zandiho akce vlády agresivní a ve velkém rozsahu. Což plán prezidenta Obamy zřejmě splňuje.

4. Přímý vliv na ekonomiku České republiky

4.1. Vliv na finanční sektor

Vzhledem k výše uvedeným faktům je zřejmé, že finanční krize, jež vznikla z krize hypoteční v první fázi nejvíce postihla velké finanční instituce jak v USA, tak i v Evropě, berme to jako důsledek globalizace a vzájemné provázanosti těchto finančních skupin. V důsledku krize finančního sektoru se krize přenesla i na trhy ostatní (spotřebitelský, průmyslový atp.).

Jak to, že ne v ČR? ...

Podle guvernéra ČNB Zdeňka Tůmy je český bankovní a finanční sektor zdravý, protože se do investování do produktů, které spustily problémy v USA, zapojil jen v minimální míře. Proto by přímé dopady finanční krize na český bankovní sektor měly být minimální. Likvidita českého finančního trhu je zatím v pořádku, ČNB žádná opatření nechystá. Dalším důvodem, proč guvernér ČNB neočekává významné problémy bank v ČR, je fakt, že náš finanční sektor do krize vstoupil se slušným růstem a v dobré kondici. Podle Zdeňka

Tůmy stojí za vznikem současné finanční krize nezodpovědné jednání velkých finančních skupin, a ne nedostatkem regulačních pravidel. Regulačních pravidel bylo a je podle Tůmy dostatek, ale faktor rizika byl špatně vyhodnocen, a to i regulátory a ratingovými agenturami.¹²

Členka bankovní rady ČNB Eva Zamrazilová uvádí, že důvodem, proč se ve finančním sektoru ČR krize přímo významněji neprojevila, je i fakt, že český bankovní sektor prošel nejvýznamnějším ozdravením v 90. letech minulého století a v dnešní době se na českém finančním trhu pohybují už pouze renomované finanční společnosti a skupiny. Dalším důvodem menšího přímého vlivu finanční krize na ekonomiku ČR je místní krátká historie úvěrového boomu. V zemích původní EU 15 je poměr úvěry/HDP mezi 100 a 150%, v České republice je tento poměr pouze kolem 50%. Navíc, poměr primárních vkladů a poskytnutých úvěrů je u českých bank mnohem příznivější než v zemích Eurozóny. Díky vyšším primárním vkladům mají tuzemské banky dostatek prostředků pro poskytnutí úvěrů a nemusejí ve velkém rozsahu hledat zdroje na trhu nebo v zahraničí. Také banky v ČR velmi málo poskytovaly úvěry na bydlení v cizích měnách, díky čemuž nejsou příliš závislé na fungování zahraničních trhů pro zajištění kurzového rizika. S tímto problémem se mnohem víc potýkají např. Maďarsko a Polsko. Při těchto půjčkách v zahraničních měnách může dojít k oslabení domácí měny a lidé pak v tomto případě musejí splácet vyšší částky a v součtu pak dluží mnohem víc.

Shrňme-li si tyto faktory, můžeme uvést 3 hlavní důvody, proč se finanční krize přímo v českém finančním sektoru významněji neprojevila: 1. Český bankovní sektor má dobrou bilanční likviditu (cca 25% aktiv je vysoce likvidní), 2. Bankovní systém je dostatečně kapitalizovaný a zůstává ziskový, 3. Domácí finanční domy měly málo investic v rizikových amerických aktivech.¹³

¹² TŮMA, Z. *Český bankovní a finanční sektor je zdravý*. [online]. [cit. 25.09.2008]. Dostupné z:

<<http://www.e15.cz/byznys/tuma-cesky-bankovni-a-financni-sektor-je-zdravy-50428/>>

¹³ ZAMRAZILOVÁ, E. *Světová finanční krize a její důsledky pro českou ekonomiku*. [online]. [cit. 03.12.2008].

Dostupné z:

<http://www.cnb.cz/m2export/sites/www.cnb.cz/cs/verejnost/pro_media/konference_projevy/vystoupeni_projevy/download/Zamrazilova_20081202_brno.pdf>

Co na to jednotlivé instituce?

Dle vyjádření ředitelů předních českých bank v říjnu 2008 se největší finanční domy v České republice ke krizi postavily vesměs pozitivním postojem a stabilitou.¹⁴

ČSOB

Dle Pavla Karvánka, šéfa ČSOB, k 30. 06. 2008 podíl úvěru k vkladům činil 71%, tzn. významný převis vkladů na úvěry. Tudiž samotná ČSOB je mnohem méně závislá na mezibankovním obchodu s úvěry. I samotná KBC Group NV, již je ČSOB dceřinou společností, údajně zastává obdobnou politiku jako ČSOB a krize se jí významněji nedotkla.

Toto tvrzení však trochu neodpovídá faktu, že skupina KBC 27. 10. 2008 obdržela vládní dotaci ve výši 3,5miliardy EUR.¹⁵

Česká spořitelna

Gernot Mittendorfer, šéf České spořitelny, taktéž nesdílí obavy o český finanční sektor, vyzdvihává vysoké likvidní rezervy českých bank a vysvětluje, že obchody v rámci skupiny Erste Group probíhají na běžné bázi v rámci české legislativy. Taktéž vysvětluje, proč se problémy mateřské společnosti nemůžou promítnout do situace České spořitelny. Je tomu tak díky české legislativě, kde je zakotveno, že pokud se zahraniční vlastník dostane do obtíží, nemůže se pak používat kapitál dceřiné společnosti. Toto je významný fakt, který ochraňuje domácí klienty bank před nepříznivým vlivům ze zahraničí.

Erste Group však 30. 10. 2008 obdržela od Rakouské vlády finanční injekci ve výši 2,7 mld. Euro.¹⁶

¹⁴ SKALKOVÁ, O. *Obavy o české banky? Podle bankéřů jsou zbytečné*. [online]. [cit. 01.10.2008]. Dostupné z: <<http://www.bankovnipoplatky.com/media-a-poplatky/obavy-o-ceske-banky-podle-bankeru-jsou-zbytecne-6144/>>

¹⁵ INSURANCE JOURNAL. *Belgium's KBC to Get \$4.4 Billion Government Injection*. [online]. [cit. 27.10.2008]. Dostupné z: <<http://www.insurancejournal.com/news/international/2008/10/27/95010.htm>>

¹⁶ AUSTRIAN TIMES. *Erste Gets €2.7bn Government Injection*. [online]. [cit. 30.10.2008]. Dostupné z: <<http://www.austriantimes.at/index.php?id=9374>>

Komerční banka

Z vyjádření Laurenta Goutarda, šéfa Komerční banky, se opět dozvídáme, že Komerční banky se krize přímo nedotýká, vzhledem k malému objemu cenných papírů amerických společností, naopak vyzdvihává profit na finanční krizi přívalem nových klientů.

Nutno podotknout, že skupina Société Générale je jedna z šesti francouzských finančních skupin, jež se podělí o finanční injekci z veřejných prostředků ve výši 10,5 mld. Euro, o které se rozhodlo 21. 10. 2008.¹⁷

UniCredit bank

Jiří Kuevert, šéf UniCredit bank se opírá o vyjádření ČNB k stabilitě českého finančního sektoru a nesdílí obavy o UniCredit bank. Vyzdvihuje legislativní „ochranu“ likvidity dceřiných společností v případě nesnází mateřských společností.

Taktéž italská skupina UniCredit žádá v březnu 2009 italskou vládu o pomoc, a to ve výši 4 miliardy Euro.¹⁸

Kolik tedy české banky vydělávaly v době krize v r. 2008?

Z reportu Hospodářských novin vyplývá, že české pobočky finančních skupin směřovaly své investice do expanze ve východní Evropě. Z tohoto důvodu největší bankovní domy v České republice v některých případech navýšily svůj zisk navzdory finanční krizi.¹⁹

Tabulka 2: Výsledky hospodaření českých bank za 1. pol. 2008, zdroj: viz pozn. 19.

Zahraniční majitel / Země	Česká banka	Zisk v pololetí 2008 (mld. Kč)
KBC/Belgie	ČSOB	5,5
Erste Bank/Rakousko	Česká spořitelna	6,6
Société Générale/Francie	Komerční banka	6,4
UniCredit Group/Itálie	UniCredit Bank	2,4

¹⁷ MONTIA, G. *France's Six Biggest Banks Receive €10.5bn Cash Injection*. [online]. [cit. 21.10.2008]. Dostupné z: <<http://www.bankingtimes.co.uk/21102008-frances-six-biggest-banks-receive-e105bn-cash-injection/>>

¹⁸ MIGLIACCIO, A. *UniCredit To Seek €4bn in Aid from Government*. [online]. [cit. 19.03.2009]. Dostupné z: <<http://www.businessday.co.za/articles/companies.aspx?ID=BD4A962334>>

¹⁹ SKALKOVÁ, O. *Majitelům českých bank se krize zatím vyhýbá*. [online]. [cit. 18.09.2008]. Dostupné z: <<http://www.bankovnipoplatky.com/aktualne/majitelum-ceskych-bank-se-krize-zatim-vyhyba-hn-5928/>>

Nakonec krize do českého finančního sektoru dorazila ...

Viceguvernér ČNB Miroslav Singer na konci března 2009 popisuje dopady krize na český finanční sektor v rámci pohledu ČNB na ekonomickou stagnaci. Krize tedy do českého finančního sektoru dorazila, ale její projevy nejsou tak katastrofální jako ve finančních systémech jiných zemí. Jako nepřímé vnější kanály působení finanční krize viceguvernér ČNB uvádí především pokles důvěry mezi finančními institucemi, který vedl k poklesu likvidity na našem peněžním trhu, na trhu vládních dluhopisů a i na ostatních segmentech finančního trhu souvisejících s vládními dluhopisy (např. penzijní fondy, peněžní a dluhopisové fondy či pojišťovny) Tento pokles však nebyl kritický. Dále se v Čechách ochladil trh nemovitostí a ovlivněn byl i akciový trh (i když ten má pro českou ekonomiku menší význam).

Domácí finanční (bankovní) systém má v současné době podle ČNB přebytek likvidity (ČNB proto stahuje z oběhu peníze). Finanční systém ČR je poměrně „izolovaný“, tzn., že má dostatek primárních zdrojů pro poskytování úvěrů a není ve velké míře závislý na půjčkách ze zahraničí. Dalším faktorem, který chrání český finanční systém před vážnějšími projevy krize, je fakt, že podíl nesplácených úvěrů je v České republice nízký. Český finanční systém je navíc dobře kapitalizovaný a stále ziskový. Likviditní situace je i nadále příznivá, banky v ČR mají vysoký podíl rychle likvidních aktiv (kolem 30%). Tento příznivý poměr je udržován díky relativně vysokému tempu růstu vkladů obyvatel. Dalším důkazem dobré likvidity, která je velmi důležitá, je i malý zájem komerčních bank o dodávací facility centrální banky. Poměr nesplácených úvěrů roste jen velmi pozvolna (na tomto růstu se podílí v podstatě pouze snížená kvalita podnikových úvěrů).²⁰

Jak se krize začala projevovat na ekonomice ČR?

Přestože finanční systém České republiky není krizí ovlivněn v nějaké obrovské míře, tak se finanční krize na české ekonomice jako celku projevuje už významněji. Z finančního sektoru se projevy krize přenášejí do ekonomiky vnitřními kanály transmise. I v ČR, stejně jako jinde ve světě, došlo ke zpřísnění podmínek pro poskytnutí úvěrů, a to jak podnikatelských, tak úvěrů pro soukromé fyzické osoby. Nejvýraznější posun byl vidět na velkém zpomalení poskytování úvěrů na bydlení, spjatým s protichůdným pohybem

²⁰ SINGER, M. *Pohled ČNB na ekonomickou stagnaci*. [online]. [cit. 31.03.2009]. Dostupné z: <http://www.cnb.cz/m2export/sites/www.cnb.cz/cs/verejnost/pro_media/konference_projevy/vystoupeni_projevy/download/singer_20090331_pohled_cnb_na_ekon_stagnaci.pdf>

úrokových sazeb hypotečních úvěrů. Také se zvýšila volatilita důležitých makroekonomických ukazatelů (např. úrokových sazeb, měnového kurzu či akciového trhu). Nově poskytované úvěry nefinančním podnikům v prvním čtvrtletí 2009 nedosahují hodnot z prvního čtvrtletí 2008 a tempo růstu nově poskytovaných úvěrů domácnostem je již od října 2008 dokonce záporné. I poskytnuté úvěry na bydlení klesaly, k mírnému oživení došlo v únoru 2009 při mírném poklesu úrokových sazeb. Koruna vůči euru v první polovině roku 2008 výrazně posílila, ale toto posílení bylo v druhé polovině roku 2008 vystřídáno rychlým oslabením. I tyto velké výkyvy kurzu jsou projevem finanční krize.²¹

4.2. Vliv krize na českou ekonomiku

Proč česká ekonomika pociťuje krizi, když finanční sektor je relativně stabilní?

Jak bylo uvedeno v kapitole předchozí, finanční krize se českého finančního trhu nijak zvláště nedotkla, vznikl proto dojem jak v politických kruzích, tak i dle veřejného mínění, že celá naše ekonomika nebude krizí ovlivněna. Nicméně tomu tak není, proč se tomu tak děje, jak je možné, že finanční krize v zahraničí (finanční domy, jež jsou dceřinými společnostmi, byly před krizí díky legislativě ochráněny) natolik ovlivnila českou ekonomiku? Jak to, že se problémy zahraničních bank přelily na běžného českého spotřebitele?

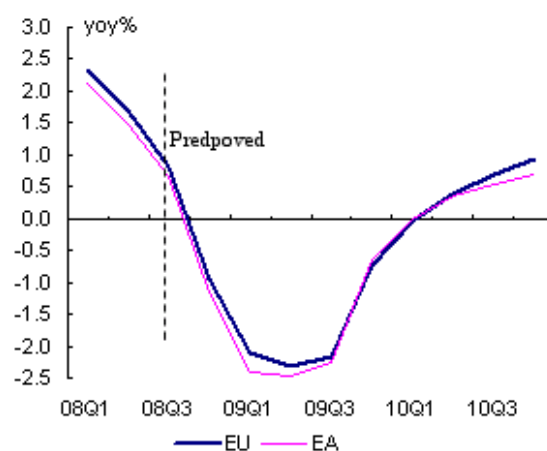
Dle Miroslava Singera, viceguvernéra ČNB se tento mechanismus nazývá „přímý vnější kanál“ mezi zahraniční reálnou ekonomikou a domácí reálnou ekonomikou.

V posledních čtvrtletích zaznamenáváme pokles hospodářského růstu zahraničních ekonomik a tento trend by dle předpovědi Evropské komise měl trvat až do prvního čtvrtletí roku 2010 (viz Obrázek 2²²). Protikrizově naopak působí snižování cen surovin (ropa, potraviny), což snižuje dovozní ceny. Avšak kurz české koruny vůči euru po dlouhé době deprecioval a tím byly tyto protikrizové tlaky sníženy (např. zdražení ropy). Tato depreciace je vidět na vývoji kurzu v Obrázku 3, jedná se především o období září – prosinec 2008.

²¹ SINGER, M. *Pohled ČNB na ekonomickou stagnaci*. [online]. [cit. 31.03.2009]. Dostupné z: <http://www.cnb.cz/m2export/sites/www.cnb.cz/cs/verejnost/pro_media/konference_projevy/vystoupeni_projevy/download/singer_20090331_pohled_cnb_na_ekon_stagnaci.pdf>

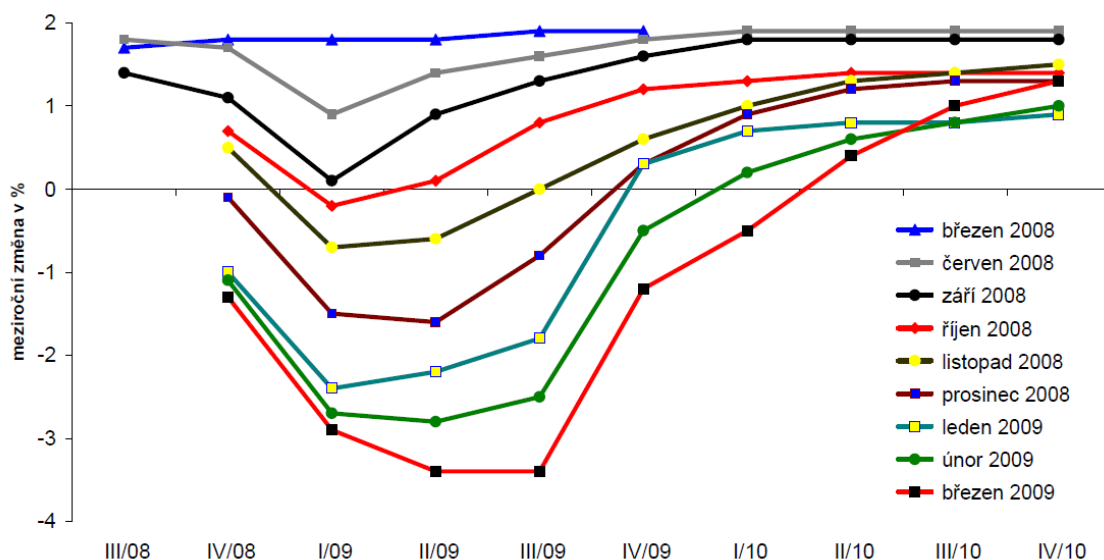
²² EU Interim Forecast for 2009 – 2010: Sharp Downturn in Growth. [online]. [cit. 19.01.2009]. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/economy_finance/thematic_articles/article13727_en.htm>

Předpověď hospodářského růstu EU a Eurozóny

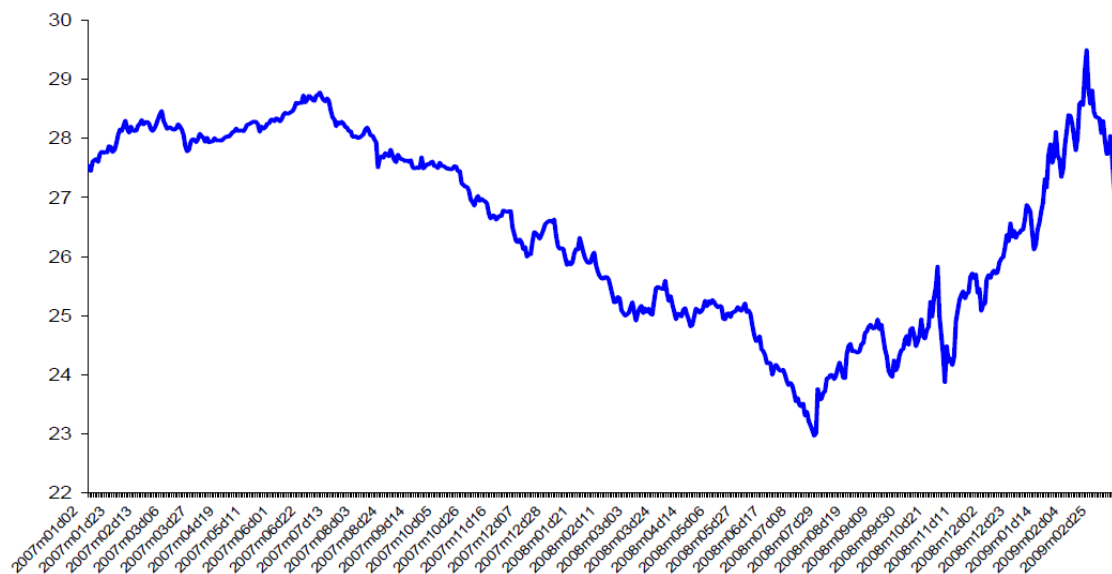

Obrázek 2: Předpověď hospodářského růstu v EU a v Eurozóně, zdroj: viz pozn. 22.

Vzhledem k tomu, že se předpokládá nejprve meziroční pokles a pak (zřejmě v roce 2010) vzestup zahraniční poptávky, a česká ekonomika je proexportně orientovaná, je jasné, že toto bude mít dopad na českou ekonomiku (viz Obrázek 3).

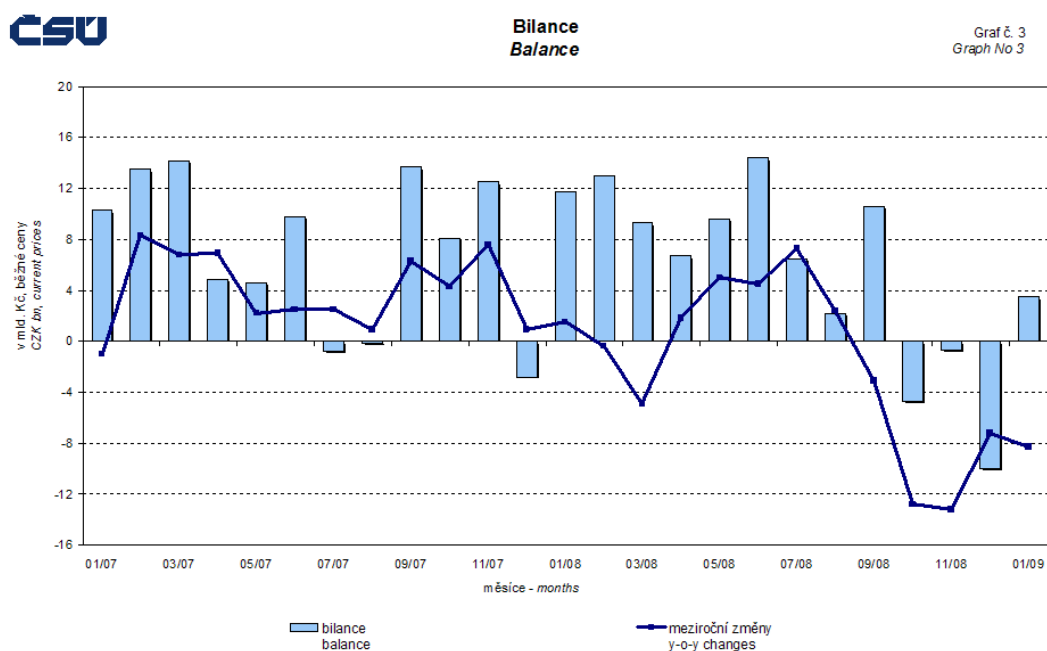

Obrázek 3: Předpověď meziročního vývoje zahraniční poptávky, zdroj: viz pozn. 21.

Obrázek 4: Vývoj měnového kurzu CZK/EUR leden 2007 - únor 2009, zdroj: ČNB.

Vzhledem k poklesu zahraniční poptávky došlo i ke zhoršení obchodní bilance ČR. V listopadu 2008 nastal dosavadní největší meziroční pokles obchodní bilance, a to o 13% (viz Obrázek 5). Další informace o zahraničním obchodě jsou v Tab. 3.

Obrázek 5: Vývoj obchodní bilance ČR v letech 2007 - 2009, zdroj: ČSÚ.

Tabulka 3: Vývoj obchodní bilance pro rok 2008 a 2009, zdroj: ČSÚ.

Zahraniční obchod v jednotlivých měsících roku 2008 a 2009

Období	v mil. Kč FOB/CIF (běžné ceny)								
	2008			2009			Index ¹⁾		
	vývoz	dovoz	bilance	vývoz	dovoz	bilance	vývoz	dovoz	
	c e l k e m								
leden	213 083	201 334	11 748	161 850	158 389	3 461	76,0		78,7
únor	217 770	204 740	13 030						
březen	213 011	203 704	9 307						
leden až březen	643 864	609 779	34 085						
duben	224 453	217 712	6 742						
květen	208 966	199 340	9 626						
červen	218 854	204 472	14 382						
duben až červen	652 274	621 524	30 750						
červenec	205 740	199 272	6 468						
srpen	173 544	171 313	2 231						
září	222 303	211 693	10 610						
červenec až září	601 587	582 279	19 308						
říjen	217 711	222 412	-4 701						
listopad	194 632	195 287	-655						
prosinec	155 333	165 326	-9 993						
říjen až prosinec	567 676	583 025	-15 350						
leden až prosinec	2 465 400	2 396 606	68 794						

¹⁾ Stejně období předcházího roku = 100.

Na některé z těchto ukazatelů se v další kapitole podíváme podrobněji.

Jak silné má česká ekonomika základy v období krize?

Bylo již zmíněno, že světová finanční krize se ze zahraničí „přelila“ na český finanční trh, který nebyl výrazněji postižen. Nicméně český průmysl vlivem negativních předpovědí ohledně zahraniční poptávky a vývoje obchodní bilance nedotčen zřejmě tolik nebude. Nyní tuto hypotézu ověřím pomocí SWOT analýzy, kde se zaměřím na „odolnost“ české ekonomiky na krizové vlivy.

SWOT analýzu jsem vybral pro její jednoduchost a snadnou aplikovatelnost na českou ekonomiku. Jejím cílem je určení vnitřní a vnější faktory, které budou mít vliv na domácí reálnou ekonomiku. Vnitřními faktory jsou silné a slabé stránky, vnějšími faktory jsou příležitosti a hrozby.

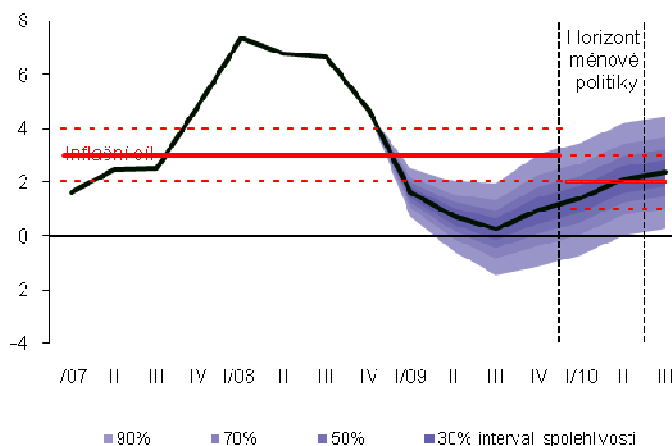
SWOT analýza české ekonomiky

Vnitřní faktory – silné stránky

Vnitřní faktorem – silné stránky je potřeba vyzdvihnout faktory, v nichž česká ekonomika vyniká a působí obranyschopně vůči krizi.

V reportu pana Singera jsou uvedeny tyto faktory:

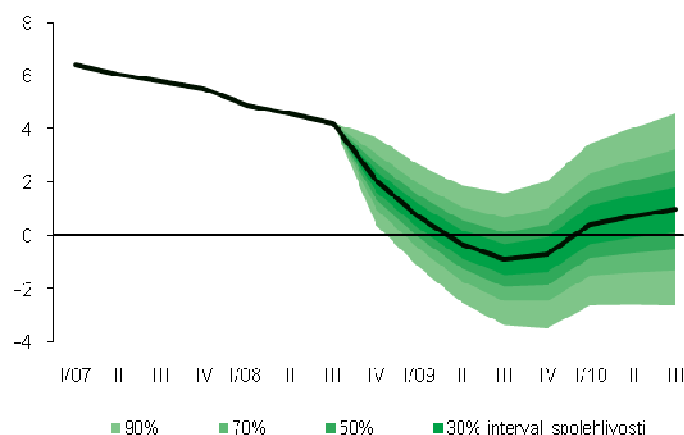
- Pružnost a vysoce konkurenční struktura
- Dlouhodobě nízká inflace a nízká inflační očekávání
- Dlouhodobý růst HDP
- Poměrně nízké deficity veřejných financí

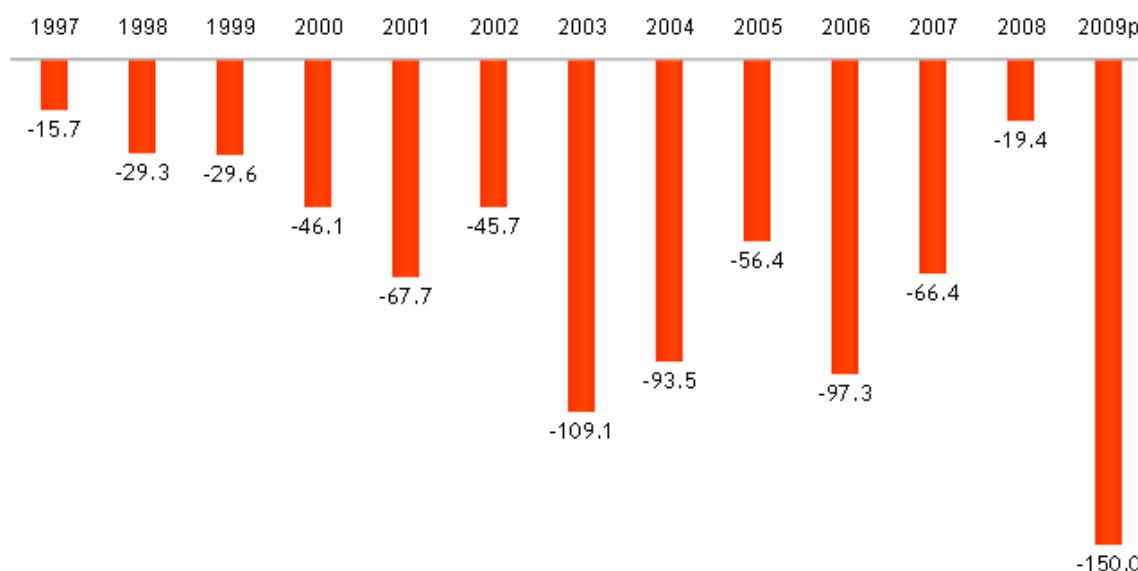
Obrázek 6: Vývoj inflace ČR 2007 – 2010, zdroj: viz pozn. 23.

Podle předpovědí zachycených na Obrázku 6 by se inflace v ČR i v roce 2010 měla dostat maximálně kolem 4%, což je zdravá míra inflace²³. Z dlouhodobého hlediska by mělo docházet k růstu HDP, pokles a záporné přírůstky by měly být krátkodobou záležitostí a k tomuto by mělo docházet v roce 2009 (viz Obrázek 7).

²³ Prognóza inflace na horizontu měnové politiky. [online]. [cit. 05.02.2009]. Dostupné z: <http://www.cnb.cz/cs/menova_politika/prognoza/index.html>

Obrázek 7: Prognóza vývoje HDP v letech 2007 – 2010, zdroj: viz pozn. 23.

Obrázek 8: Vývoj deficitů státního rozpočtu ČR, mld. Kč, zdroj: časové řady ČSÚ.

Na Obrázku 8 můžeme vidět vývoj deficitů státního rozpočtu ČR. V porovnání s ostatními zeměmi EU má Česká republika stále poměrně nízký deficit, ale předpokladem pro rok 2009 je zatím rekordní schodek, právě zřejmě kvůli protikrizovým opatřením.

Vnitřní faktory – slabé stránky

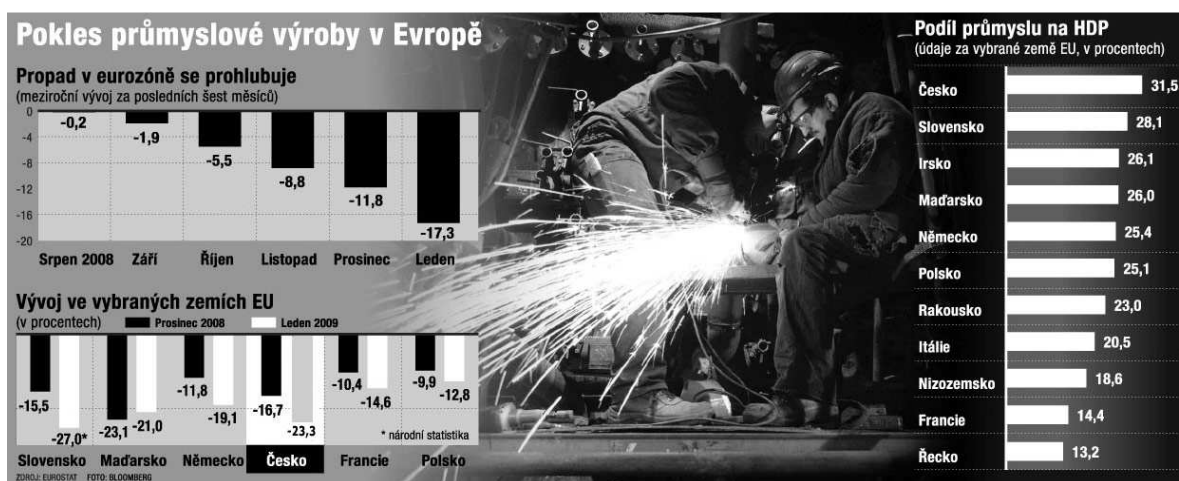
Jako slabé stránky české ekonomiky lze uvést:

- Kurzový šok z léta 2008
- Vysoký podíl vývozu na HDP
- Vysoký podíl cyklicky citlivých oborů v ekonomice

- Nepružný trh práce

Miroslav Singer uvádí, že v polovině roku 2008 došlo k přílivu kapitálu do korunových aktiv, čímž byly výrazně oslabeny exportní zisky (viz Obrázek 4). V létě byla koruna rekordně silná.

Cyklicky citlivé obory v ekonomice jsou např. materiály, informační technologie či průmyslové obory. V době krize vzrůstají obavy z jejich dlouhodobého zpomalení.²⁴

Obrázek 9: Pokles průmyslové výroby v Evropě, 2008, 2009.²⁵

Na Obr. 9 je vidět, že podíl cyklicky citlivého průmyslu na HDP v ČR je přes 31%, což je vůbec nejvyšší podíl průmyslu na HDP v rámci Evropy. Z tohoto důvodu je česká ekonomika dosti náchylná k výkyvům a poklesu průmyslové výroby.

Jaromír Hořejší ze společnosti KPMG uvádí, že schopnost české ekonomiky reagovat na změny je oslabena také nepružností trhu práce, především kvůli nízké ochotě obyvatelstva dojíždět za zaměstnáním a vysoké rigiditě pracovního trhu, což výrazně svazuje současné možnosti a v období krize se tyto nedostatky projevují nejvíce.²⁵

²⁴ Fortis: Je otázkou času, kdy se akcie, nyní ošklivá kačátka, promění v krásné labutě. [online]. [cit. 12.01.2009]. Dostupné z: <http://investice.ihned.cz/c3-32266390-i00000_d-fortis-je-otazkou-casu-kdy-se-akcie-nyni-oskliva-kacatka-promeni-v-krasne-labute>

²⁵ Hořejší: Musí dojít k uvolnění současné křeče. [online]. [cit. 26.01.2009]. Dostupné z: <<http://www.finance.cz/zpravy/finance/207091-horejsi-musi-dojit-k-uvolneni-soucasne-krece/>>

Vnější faktory – příležitosti

Na rozdíl od silných a slabých stránek se nám vnější faktory ve střednědobém horizontu příliš nemění. Je to dáno především naší geografické polohou.

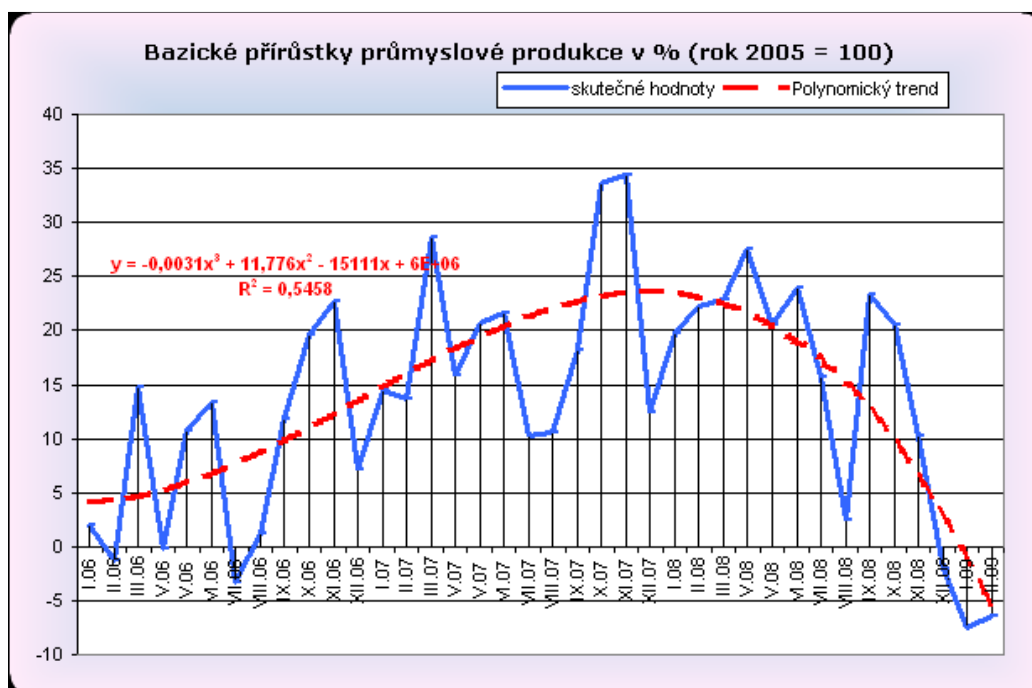
- Blízkost vyspělých zemí EU 15
- Odbytové příležitosti v rámci EU
- Investiční pobídky a tím i potencionální vstup zahraničního kapitálu do průmyslu ČR
- Napojení ČR na síť evropské infrastruktury (železniční a silniční síť)

Vnější faktory – hrozby

- Snaha přiblížit se k produktivitě vyspělých ekonomik vznikají firmám nákladové šoky spojené s investicemi do nových technologií. V případě poklesu odbytu je zde riziko neschopnosti splácet úvěry na pořízení těchto moderních technologií.
- Růst byrokracie: česká ekonomika je svázána mnoha regulacemi ze strany Evropské unie což v období krize snižuje flexibilitu českého průmyslu.
- Rostoucí míra nezaměstnanosti: Především u skupin obyvatelstva, které do ČR přišli především za prací. Jedná se hlavně o pracovní síly z východu. Tito pracovníci jsou v případě problému firem obvykle propouštěni jako první a tím vzrůstá riziko kriminality a zátěže pro český sociální systém.
- Přísné regule ohledně ochrany životního prostředí znamenají pro firmy i v období krize náklady navíc, které mohou prohloubit obtížnou ekonomickou situaci firem.

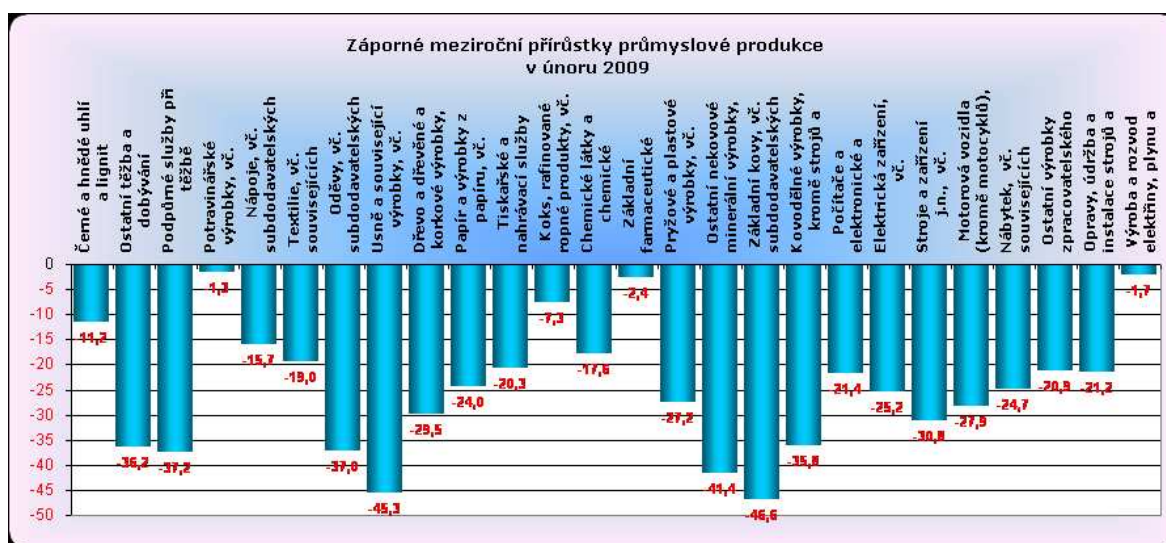
4.2.1. Průmysl

V grafu je jasné vidět, že přírůstky průmyslové produkce v ČR začaly mít klesající trend na počátku roku 2008. Během tohoto roku se přírůstky neustále snižovaly, až se dostaly do záporných hodnot v prosinci 2008. V lednu 2009 nastal zatím největší pokles průmyslové výroby v ČR, a to o 7% (viz Obrázek 10).

Obrázek 10: Bazické přírůstky průmyslové produkce v % (rok 2005 = 100), zdroj: statistiky SPD ČR.

Výrazné meziroční propady můžeme vidět v odvětvích těžby, oděvů, kožených výrobků, nekovových minerálních výrobků, kovů a kovodělných výrobků (kromě strojů) a strojírenství. Ve všech těchto odvětvích průmyslu nastal meziroční propad v únoru 2009 o více než 30%. Podle komentáře ČSÚ k meziročnímu poklesu nejvíce přispěla výroba motorových vozidel, kovodělných výrobků a výroba strojů a zařízení. Jak ČSÚ, tak SPD ČR se v tomto shodují (Obrázek 11).

Obrázek 11: Záporné meziroční přírůstky průmyslové produkce v únoru 2009, zdroj: statistiky SPD ČR.

4.2.2. Automobilový průmysl

Problémy s nízkou poptávkou po automobilech postihly hlavně USA a západní Evropu. Americký Ford v září 2008 prodal o 34% méně automobilů, Chrysler o 33%. Další americká automobilka, General Motors, zaznamenala pokles prodeje automobilů o 16%. V Evropě německé BMW prodalo o 30% automobilů méně a Porsche zaznamenalo pokles dokonce o 45%. V ČR se Škoda Auto rozhodla v roce 2008 vyrobit o 13000 automobilů méně, než bylo plánováno. I přesto ale v roce 2008 vyrobila více automobilů než v roce předchozím. Podobná očekávání má i kolínská automobilka TPCA. V listopadu 2008 začala vyrábět automobilka Hyundai v Nošovicích. Zřejmě i díky tomu v roce 2008 výroba automobilů v ČR vzrostla o 9,6% oproti roku 2007. Je nutné podotknout, že snižování spotřeby paliva a výroba nových automobilů s elektromotory není nic nového, ale tyto myšlenky a plány jsou krizí dosti urychleny. I přes vývoj těchto nových možností se ale očekává, že v několika příštích letech na tom budou automobilky spíše hůře nežli lépe.²⁶

Většina automobilek (Škoda, Tatra, Hyundai) musela kvůli nižší poptávce omezovat výrobu a propouštět, což významně poznamenalo i všechny dodavatele součástí do výroby automobilů. V prosinci 2008 Sdružení automobilového průmyslu (SAP) uvedlo, že automobilky v ČR a jejich dodavatelé v první polovině roku 2009 kvůli krizi propustí více než 13500 lidí. Díky zvolna se zvyšující poptávce se velké automobilky vracejí k plánovaným objemům výroby.²⁷

4.2.3. Malé a střední podnikání

MSP představují v ČR 99,8% existujících podnikatelů. Tyto MSP vytvářejí HDP a jejich podíl na zaměstnanosti je 61,4%. V celé EU je význam malých a středních podniků stejně významný.²⁸

Jedním z významných dopadů krize na podniky je zhoršení jejich platební morálky. Pro rok 2008 Radek Laštovička z Coface Czech uvádí očekávaný 30% nárůst ztrát z nezaplacených pohledávek. Zhoršená platební morálka by měla trvat 18 – 24 měsíců. Pro

²⁶ MIKESKA, M. *Automobilový průmysl vs. finanční krize*. [online]. [cit. 16.10.2008]. Dostupné z: <<http://www.investujeme.cz/clanky/automobilovy-prumysl-vs.-financni-krize/>>

²⁷ *Celosvětová krize se dotkla většiny sektorů hospodářství*. [online]. [cit. 08.04.2009]. Dostupné z: <http://www.hkcr.cz/hk-cr-top-02-sede/hospodarska-komora-cr/press/napsali-o-nas-2/zpravy/art_29535/ostatni-8-4-2009.aspx>

²⁸ *Aktivní úloha specializovaných finančních institucí při snižování dopadů finanční krize na malé a střední podnikatele*. [online]. [cit. 08.12.2009]. Dostupné z: <http://www.zlatakoruna.info/doc/16_Rajdl.pdf>

Českou republiku je největším rizikem především propad platební morálky v Německu, kde mají české firmy hodně exportních pohledávek, dále pak krize českého stavebnictví a především krize automobilového průmyslu, protože česká ekonomika je na něm až příliš závislá. Pokud se krize prohloubí, tak podle odhadů Laštovičky přežijí jenom firmy, které věnují kvalitní péči svým pohledávkám.²⁹

Česko-německá obchodní a průmyslová komora provedla průzkum mezi 120 německými podniky v ČR a pouhá 4% respondentů označila ekonomickou situaci v ČR jako dobrou oproti loňským dvěma třetinám respondentů. Závislost českého hospodářství na exportu přivedla ČR do nepříjemné situace, kdy musí čekat, až začne růst celosvětová ekonomika. Z německých společností v ČR jich 54% očekává nižší obrát, 40% bude propouštět zaměstnance a investiční výdaje se sníží na minimum.³⁰

Podniky v ČR stále omezují výrobu, ubývají jim zakázky, jsou nuceny propouštět nebo zavírat celé provozy. Více než polovina podniků počítá s tím, že jejich letošní hospodaření skončí ztrátou. To vše vyplývá z průzkumu Hospodářské komory z prvního březnového týdne 2009. Firmy jsou často jen na polovině výroby v porovnání se stejným obdobím minulého roku, 75% podniků počítá pro letošek s menším počtem zakázek. Toto bude podle prezidenta Hospodářské komory pokračovat ještě několik měsíců.

Malé a střední podniky během finanční krize nekladou takový důraz na zisk jako na udržení hotovosti, protože její přísun se zhoršuje vlivem růstu nezaplacených zakázek. Podle místopředsedy Asociace malých a středních podniků Karla Havlíčka lze očekávat pokles hospodářského výsledku oproti roku 2008 o více než třetinu. 33% firem již snižovalo počet zaměstnanců kvůli finanční krizi, každá desátá společnost se chystá propouštět. Podle analytika UniCredit Bank Pavla Sobíška jsou to znepokojivá čísla, protože signalizují, že opravdu hodně podniků nemá zakázky a nevyrábí. Navíc, podniky velmi omezují své investice. Více než 75% dotázaných firem omezuje své investice a ani

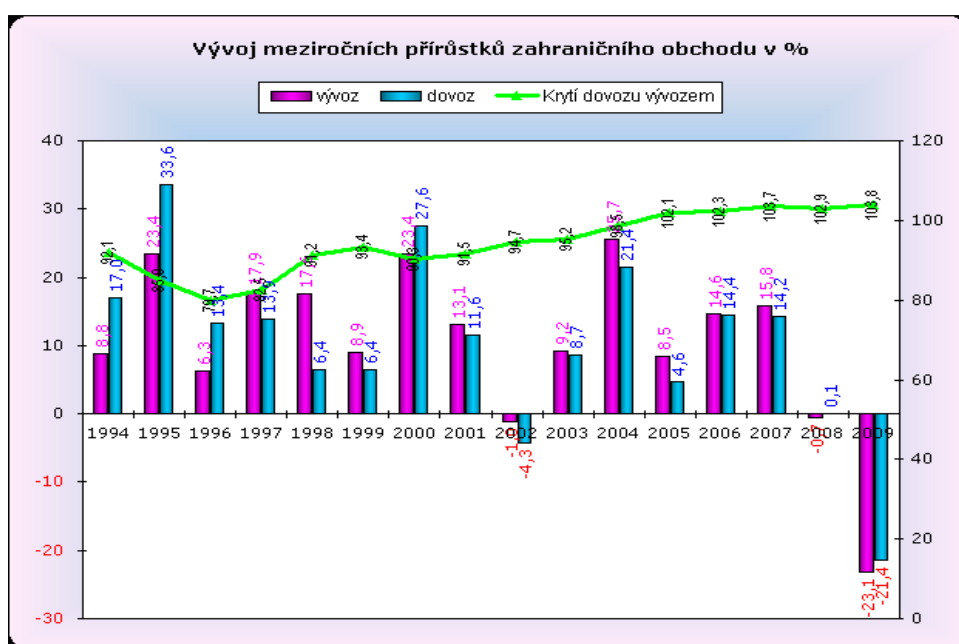
²⁹ LAŠTOVIČKA, R. *Dopady krize na platební morálku podniků*. [online]. [cit. 08.12.2008]. Dostupné z: <http://www.zlatakoruna.info/doc/15_Lastovicka.pdf>

³⁰ *Německé podniky v ČR: Hospodářská situace se výrazně zhoršila*. [online]. [cit. 12.03.2009]. Dostupné z: <http://www.komora.cz/hk-cr-top-02-sede/podpora-podnikani-v-cr/pomahame-vam-celit-hospodarske-krizi/zpravodajstvi-z-domova/art_29173/nemecke-podniky-v-cr-hospodarska-situace-se-vyrazne-zhorsila.aspx>

zrychlení odpisů v 1. a 2. odpisové skupině je nepřesvědčivý, aby si nějaký majetek z těchto skupin pořídily.³¹

4.2.4. Obchodní bilance

Vývoz a dovoz zaznamenává v roce 2009 významný propad. Jak vývoz, tak dovoz meziročně klesly o více než 20%. Tento trend začal již v roce 2008, kdy došlo k prvnímu zápornému přírůstku vývozu od roku 2002. Jelikož poklesl na začátku roku 2009 jak vývoz, tak dovoz, mohla obchodní bilance skončit v přebytku 8,7 mld. Kč, ale ve srovnání se stejným obdobím roku 2008 je to o 4,3 mld. Kč horší výsledek (viz Obrázek 12).

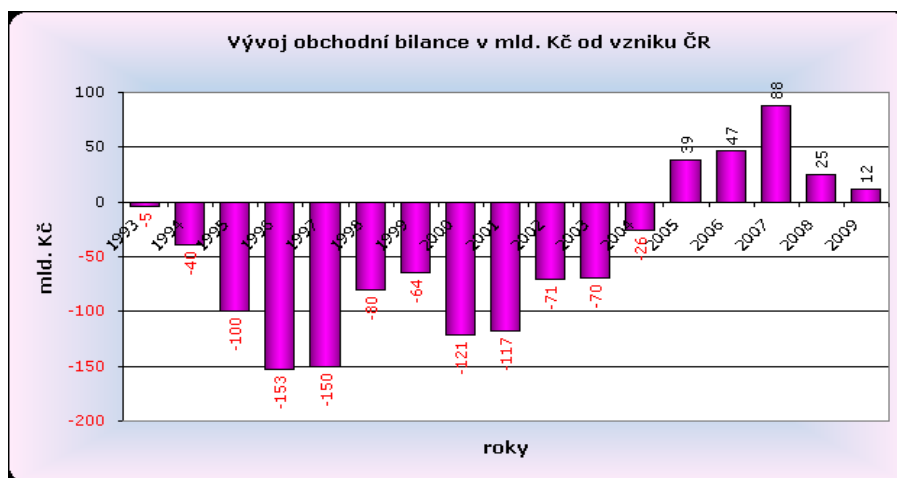

Obrázek 12: Vývoj meziročních přírůstků zahraničního obchodu v %, zdroj: statistiky SPD ČR.

Od vzniku ČR je obchodní bilance kladná od roku 2005, ale rozdíl mezi rokem 2007 a roky 2008 a 2009 je značný (viz Obr. 13). Obchodní bilance se zlepšila v oblasti polotovarů a materiálů, ale to bylo díky tomu, že pokles dovozu byl vyšší než pokles vývozu. Další oblasti, kde se obchodní bilance zlepšila, jsou chemické výrobky a minerální paliva. Naopak ke zhoršení obchodní bilance došlo v oblastech obchodu se stroji a dopravními prostředky (jde hlavně o vliv poklesu výroby a prodeje automobilů),

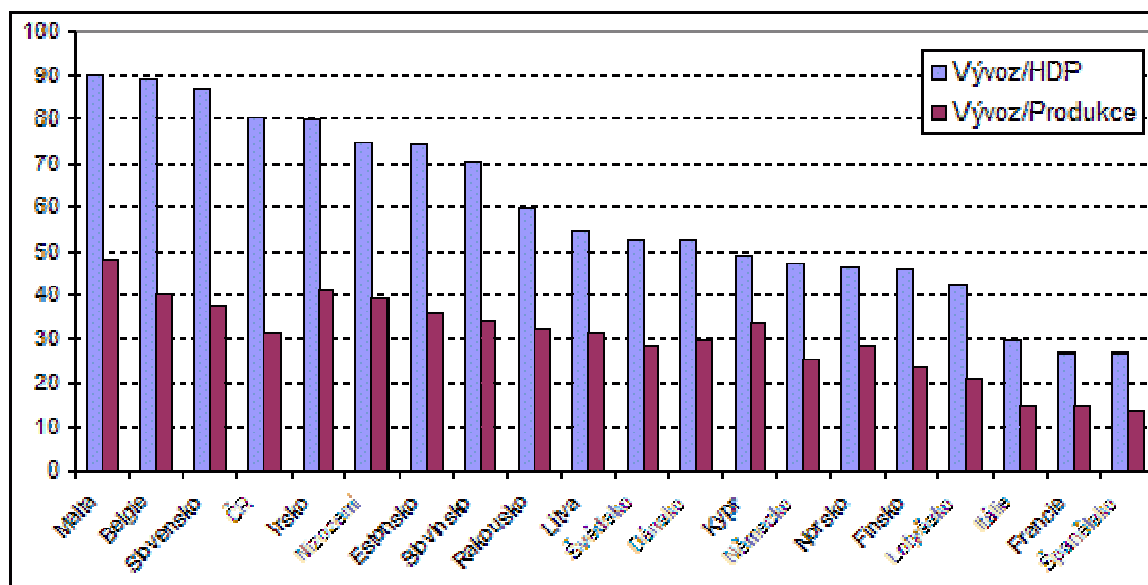
³¹ Podniky omezují výrobu, ztrátu čeká většina z nich. [online]. [cit. 08.03.2009]. Dostupné z: <http://www.komora.cz/hk-cr-top-02-sede/podpora-podnikani-v-cr/pomahame-vam-celit-hospodarske-krizi/zpravodajstvi-z-domova/art_29104/pd_2/pruzkum-podniky-omezuj-vyrobu-ztratu-ceka-vetsina-z-nich.aspx>

v obchodu s průmyslovým spotřebním zbožím, pak také kleslo saldo v obchodě s nápoji a tabákem, s potravinami a s živými zvířaty.

Obrázek 13: Vývoj obchodní bilance v mld. Kč od roku 1993, zdroj: statistiky SPD ČR.

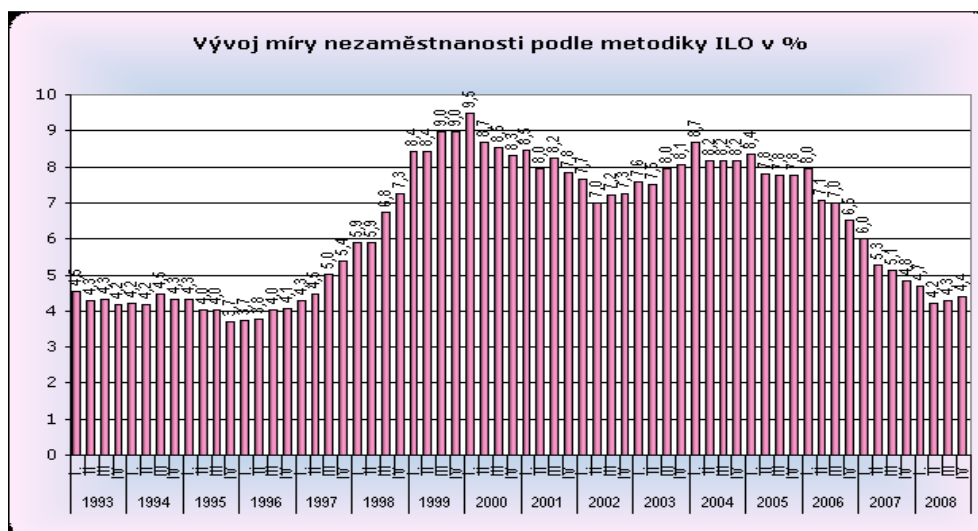
V porovnání se zeměmi EU za rok 2007 je vidět, že česká ekonomika má vysokou míru otevřenosti. Kvůli tomu je ČR do značné míry závislá na zahraniční poptávce, a vzhledem k tomu, že zahraniční země jsou významně ovlivněny finanční krizí, tak trpí i naše obchodní bilance a zahraniční obchod (Obrázek 14).

Obrázek 14: Podíl vývozu zboží a služeb na produkci a HDP v zemích EU (%), rok 2007), zdroj: statistiky SPD ČR.

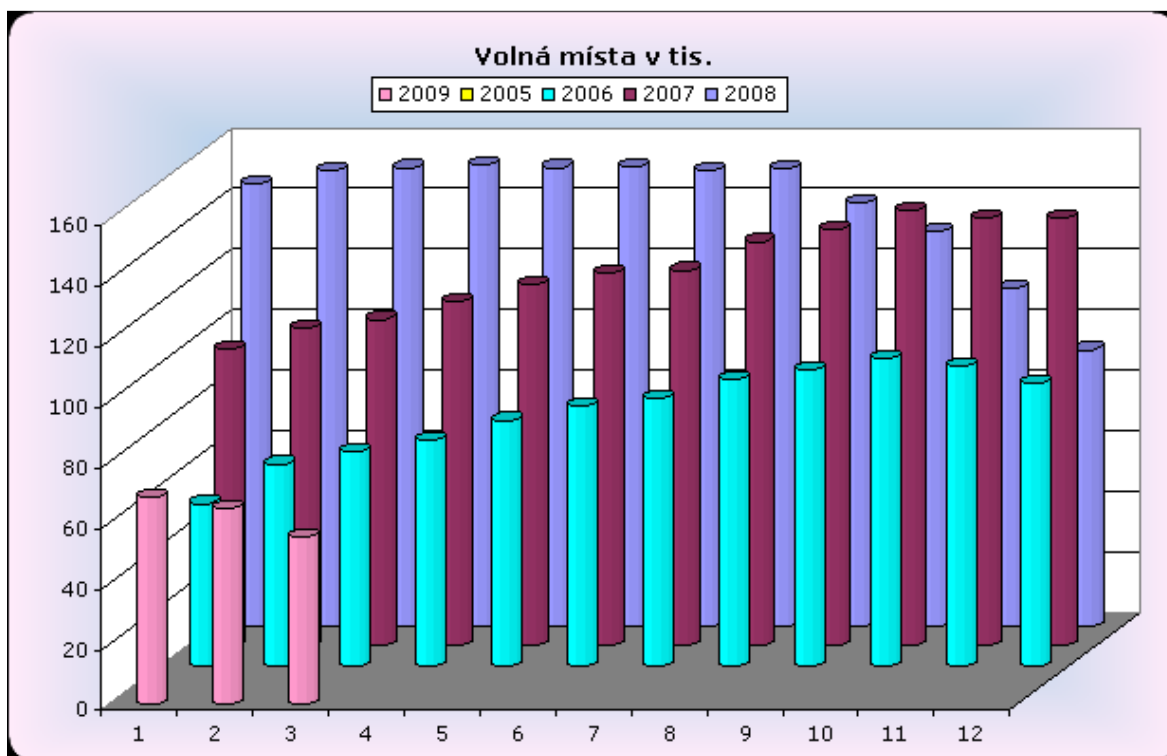
4.2.5. Nezaměstnanost

V kapitolách výše jsem se zabýval dopadem finanční krize na průmysl a jednotlivá průmyslová odvětví. Vzhledem k tomu, že dle statistik SPD byl v oblasti průmyslové výroby (v absolutních číslech vyjma automobilového průmyslu) všeobecný pokles, lze tedy předpokládat, že tento vývoj bude mít neblahý dopad na výši nezaměstnanosti v České republice. Na Obrázku 15 níže můžeme sledovat vývoj nezaměstnanosti vypočtenou pomocí metody doporučené Eurostatem, metodou ILO. Na první pohled se zdá, že se míra nezaměstnanosti pohybuje v jakýchsi cyklech, ale při bližším zkoumání zjišťujeme, že tomu tak není. Sledujeme nízkou míru nezaměstnanosti od roku 1993 do roku 1997, kdy vládla ODS s liberálním přístupem, také zde působil fakt, že spousta firem ještě nepřejala nové technologie výroby a tím úsporu pracovních sil. Míra nezaměstnanosti nám v letech 1998 – 2006 dosáhla průměru kolem 7%, v těchto letech byla uplatňována spíše politika přímých zásahů státu do ekonomiky (typické pro keynesiánské teorie v období krize), jednalo se o vlády s levicovým programem. Zdali tato politika v období hospodářského růstu byla vhodně zvolená, nechť si rozmyslí každý sám, můj názor jako spíše liberálněji založeného člověka je, že spíše ne. Nezaměstnanost klesla opět ve volebním období 2006. V roce 2007, kdy začala v USA hypoteční krize, nezaměstnanost v ČR stále klesala. A to až do poloviny roku 2008, kdy se začal projevovat pokles průmyslové výroby, který dle SPD (viz Obrázek 9) dosáhl svého maxima na přelomu roku 2007 a 2008. Od poloviny roku 2008 nezaměstnanost začala prudce růst až k současné míře 8% v březnu 2009.

Obrázek 15: Vývoj míry nezaměstnanosti v letech 1993-2008, zdroj: statistiky SPD ČR.

S růstem míry nezaměstnanosti přímo souvisí i pokles množství volných pracovních míst, jak je zobrazeno na Obrázku 16. S tím jak se začala propadat průmyslová výroba až do záporných čísel, jichž dosáhla v prosinci 2008, množství pracovních míst tento útlum téměř přesně kopírovalo s předstihem dvou měsíců³². Spousta firem v první fázi při náznaku problémů propustila agenturní a nekvalifikované zaměstnance a později propouštění zasáhlo do celého spektra zaměstnanecké politiky firem.

Obrázek 16: Množství volných pracovních míst, zdroj: statistiky SPD ČR.

Jaký bude další scénář?

Dle prezidenta hospodářské komory Petra Kužela, současný růst nezaměstnanosti je způsoben především dobíhajícími výpověďmi. Nicméně příznivě se může projevit rychlý nástup jara jako příchod sezóny, kdy spousta lidí nalezne alespoň sezónní zaměstnání. Dále pozitivně vidí doposud schválené body národního protikrizového plánu. Uvádí například, že snížení sazby sociálního pojištění nebo zrychlené odpisy výrazně ušetří firmám prostředky a pomohou tím zachovat pracovní místa.

³² V únoru pokračoval pokles produkce v průmyslu. [online]. [cit. 03/2009]. Dostupné z: <<http://www.spcr.cz/statistika/prumysl.htm>>

Pavel Sobíšek, analytik UniCredit Bank, tvrdí, že trend růstu nezaměstnanosti se obrátí až v případě růstu ekonomiky o 3%.³³ Dle předběžných odhadů tomu tak bude až v průběhu roku 2010. Dále uvádí pesimistický odhad vývoje nezaměstnanosti, která by mohla dosáhnout i deseti procent, ačkoliv růst již nebude tak strmý, nýbrž pozvolnější.

V rámci zátěže pro státní rozpočet to znamená dle reportu ministerstva práce a sociálních věcí nutnost posílit účet určený pro výplatu dávek v nezaměstnanosti o 5,9 mld. Kč, celkem tedy na 12 mld. Kč.³⁴

5. Protikrizová opatření pro českou ekonomiku

Opatření proti krizi vymýšlí a zavádí především ČNB a vláda České republiky v souladu s plány Evropské unie. V následující kapitole budou uvedena některá opatření, ať již realizovaná nebo zatím navrhovaná, od EU, ČNB a Vlády ČR.

5.1. Protikrizová opatření Evropské unie³⁵

Evropský plán hospodářské obnovy přijala Evropská rada v prosinci 2008. Jde o základní dokument, který koordinuje úsilí EU nalézt východiska z krize a nabídnout jednotlivým státům soubor nástrojů a opatření, která budou moci využít podle jejich aktuální situace a podle toho, jak je krize ovlivňuje. Evropský plán je tedy velmi flexibilní, a dělí svá opatření na krátkodobé a střednědobé fiskální stimuly (především dočasného charakteru), a na dlouhodobá opatření strukturálního charakteru, která budou mít trvalé uplatnění i po krizovém období. Tato opatření budou sloužit především k podpoře konkurenceschopnosti, k naplňování potenciálu pro inovace a budou podporovány kvalitativní aspekty podnikání.

Úlohou českého předsednictví bude dovést tento plán do implementační fáze, aby byl plán splňován v náležité kombinaci krátkodobých a dlouhodobých opatření s co nejmenšími náklady. Protikrizová opatření tohoto plánu jsou zaměřena především na ochranu zaměstnanosti a podporu podnikatelského sektoru. I podpůrné "zelené programy" jsou

³³ *K vývoji nezaměstnanosti v březnu 2009*. [online]. [cit. 08.04.2009]. Dostupné z: <http://www.hkcr.cz/hk-cr-top-02-sede/hospodarska-komora-cr/press/tiskove-zpravy-2009/tiskove-zpravy-2009-1/art_29538/k-vyvoji-nezamestnanosti-v-breznu-2009.aspx>

³⁴ *Materiály MPSV předložené na jednání Vlády ČR dne 24. března 2009*. [online]. [cit. 24.03.2009]. Dostupné z: <<http://www.mpsv.cz/files/clanky/6591/23032009.pdf>>

³⁵ *Koncept řešení finanční krize v EU*. [online]. [cit. 16.02.2009]. Dostupné z: <<http://www.businessinfo.cz/cz/clanek/podnikatelske-prostredi/koncept-reseni-financni-krize-v-eu/1000520/52022/>>

zaměřeny tímto směrem. Dále jsou v plánu zahrnuta i garanční schémata a investiční pobídky. Měly by být vytvořeny stimuly takové, aby veřejné budovy, stejně jako soukromé či sociální byty, vyhovovaly co nejvyšším standardům efektivnosti. V tomto ohledu se plánuje využití majetkových daní, které by byly nižší pro nemovitosti podporující energetické úspory. Obecně, je vhodné uvažovat o daňových bonusech nebo úlevách pro přímé daně při všech typech "zelených investic". V oblasti spotřeby může vést snížení sazby DPH ke stimulaci poptávky právě po "zelených výrobcích a službách".

Rozvoj čistých technologií

Podpora inovací ve zpracovatelském průmyslu (zejména v automobilovém a ve stavebnictví) by měla být realizována zahájením tří forem partnerství mezi veřejným a soukromým sektorem. V automobilovém průmyslu jde o Iniciativu zelených aut, které zahrnuje výzkum technologií v širokém rozsahu, a dále i infrastruktury pro chytrou energii. Právě toto je klíčové pro dosažení zlomu při používání obnovitelných zdrojů energie a zajištění bezpečnosti v dopravě. Tato partnerství by byla financována Evropským společenstvím, Evropskou investiční bankou (EIB), průmyslem a příspěvky členských států ve výši alespoň 5 mld. EUR. EIB by zajistila půjčky výrobcům automobilů a dodavatelé pro financování inovací šetrných k životnímu prostředí.

Poptávková opatření (jako snížení poplatků pro auta a nižšími emisemi či tzv. šrotovné) budou rovněž v plánu EU zahrnuta. Evropská komise navíc plánuje podpořit regionální autority při zadávání zakázek na ekologicky šetrné autobusy a další vozidla, která budou šetrná k životnímu prostředí.

Ve stavebnictví se jedná o Iniciativu energeticky účinných staveb. Na tuto iniciativu bude k dispozici 1 mld. EUR a bude podporovat jak stavby nových, ekologických budov, tak rozvoj energeticky účinných systémů v renovovaných stavbách.

Technologie ve zpracovatelském průmyslu budou podporovány díky Iniciativě továren budoucnosti, jež má pomoci napříč sektory zpracovatelského průmyslu v rámci EU – zejména vůči malým a středním podnikům. Předmětem podpory této Iniciativy by měly být technologie přizpůsobivých strojů a zařízení, rozvoj nových průmyslových procesů, informační a komunikační technologie a využití pokročilých materiálů. Investovaná částka by měla být 1,2 mld. EUR.

EIB uvolnila 30 mld. EUR na půjčky malým a středním podnikům ze všech členských států EU. EIB rovněž plánuje navýšit o 1 mld. EUR objem půjček pro středně velké firmy, které jsou klíčovým sektorem hospodářství EU. Evropská komise připravila zjednodušovací balíček, který urychlí proces rozhodování o poskytnutí této pomoci. Evropská komise bude dále schvalovat členským státům usnadnění přístupu k financím prostřednictvím dotovaných záruk a dále i dotace na investice do výrobků, které převyšují evropské standardy životního prostředí.

Návrhy řešení na úrovni členských států

Jednotlivé státy EU tvoří vlastní národní programy obnovy, které ale mají většinou obdobnou strukturu jako plán EU, přesto je obsah těchto národních programů více přizpůsoben specifickým potřebám jednotlivých členských států. Teprve až budou tyto programy kompletně zavedeny, ukáže se jejich míra souladu s evropským plánem. Strukturální opatření mají ve svých národních plánech zahrnuty všechny členské státy, ale fiskální záchranná podpora se u všech neobjevila (zatím ji nevyužila ČR ani Slovensko). Ačkoli, pokud bude přijat Národní protikrizový plán NERV v celém rozsahu, i tato fiskální záchranná opatření budou v ČR realizována. I národní programy se zaměřují především na podporu projektů šetrných k životnímu prostředí, otevřené ekonomiky (jako v ČR) se zaměřují i na podporu exportérů a častá jsou i opatření na podporu zaměstnanosti (zlepšení flexibility a vzdělanosti pracovní síly).

5.2. Opatření České národní banky³⁶

Jak se ke stávající situaci postavila Česká národní banka? Zavedla přímá opatření pro finanční systém, především dodávací facilitu (tzn., že komerční banky mají možnost čerpat od centrální banky likvidní prostředky na 2 týdny nebo na 3 měsíce). Cílem tohoto opatření je oživit peněžní trh. Po tomto opatření došlo na peněžním trhu k mírnému zlepšení. Dále CB nabídla možnost použít vládní dluhopisy jako kolaterál při operacích s cílem zvýšit likviditu. V této době se připravují společná opatření s ministerstvem financí pro pojišťovny a penzijní fondy.

³⁶ SINGER, M. *Možné dopady finanční krize na českou ekonomiku*. [online]. [cit. 01.12.2008]. Dostupné z: <http://www.cnb.cz/m2export/sites/www.cnb.cz/cs/verejnost/pro_media/konference_projevy/vystoupeni_projevy/download/Singer_20081201_b-i-g-expert.pdf>

Dalším významným opatřením ČNB je intenzivní monitoring. ČNB provádí denní sběr informací, soustředí se především na požadavky na hotovost, peněžní trh a trh s vládními dluhopisy (vše v reálném čase), a také monitoruje finanční instituce s jednodenním zpožděním. U těchto institucí se soustředí na likviditu, expozici v rámci skupiny, vklady, limity a výběry z fondů peněžního trhu. CB rovněž sbírá informace o držení rizikových aktiv, sbírá informace ze všech částí finančních skupin, ať už se jedná o pojišťovny, investiční či penzijní fondy. Navíc, guvernér a viceguvernér CB minimálně jednou za 14 dní konzultují s Bankovní asociací.

ČNB kromě opatření přímo ve finančním sektoru zavádí i opatření týkající se měnové politiky. Úroková sazba se nejprve k 7. 11. 2008 snížila o 0,75 p. b., následně o 0,50 p. b. k 18. 12. 2008 a naposledy o dalšího 0,50 p. b. k 6. 2. 2009. Tato opatření byla přijata kvůli převaze rizik inflace a CB byla ochotná podstoupit i riziko určitého překvapujícího faktoru pro trhy. Oslabení kurzu koruny během ledna a února 2009 omezuje prostor pro další snižování úrokových sazeb. Navíc, podle Singera je možné, že cyklus snižování úrokových sazeb ze strany ČNB je již ukončen.

Kromě ČNB provádí protikrizová opatření i vláda jako regulátor. Vláda zvýšila pojištění vkladů (11. 11. 2008). Jinak se vláda spíše dále spoléhá na automatické stabilizátory veřejných financí. Další opatření navrhuje NERV - Národní ekonomická rada vlády.

5.3. Opatření Vlády ČR

Dne 8. 1. 2009 premiér ČR Mirek Topolánek jmenoval 10 členů nově zřízené Národní ekonomické rady vlády (dále jen NERV). Jedná se o odborný poradní a konzultační orgán vlády ČR pro oblast ekonomiky a hospodářství v době finanční krize. Primárním úkolem této rady je analyzovat rizika a hrozby pro ČR plynoucí ze světové finanční krize, a především navrhnout opatření, kroky a nástroje, které budou dopady krize na ekonomiku ČR zmírňovat nebo eliminovat. Rada přetrvá i po odeznění finanční krize, jejím sekundárním úkolem totiž bude hledání receptů k udržení a akceleraci ekonomického růstu ČR. NERV je nepolitickou organizací a byli do ní jmenováni odborníci jako např. Ing. Martin Jahn, Ing. Jiří Rusnok, Ing. Jiří Schwarz, Csc. či Prof. Ing. Michal Mejstřík, Csc.

NERV vypracovala svůj protikrizový plán, ve kterém navrhuje tato opatření:³⁷

- snížení sazby pojistného na nemocenské pojištění a státní politiku zaměstnanosti
 - snížení sazby daně z příjmů právnických osob
 - zvýšení garancí úvěrů malým a středním podnikům
 - zapojení prostředků z rezervních fondů
 - podpora podnikatelů v zemědělství
 - vázání provozních výdajů jednotlivých ministerstev a státních orgánů
 - posílení Programu rozvoje venkova
 - investice do vědy a výzkumu nad rámec schváleného návrhu státního rozpočtu
 - navýšení investic do dopravní infrastruktury
 - navýšení platů zaměstnanců státního sektoru
 - sociální smír a bezpečnost
 - navýšení výdajů na přímé platby - kofinancování
 - podpora exportu
 - změna zákona o pojišťování a financování vývozu se státní podporou
 - fiskální impulsy podpory výzkumu a vývoje
 - snížení záloh na daně z příjmů
-
- novela insolvenčního zákona
 - slevy pro zaměstnavatele na pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti
 - zrušení povinnosti platit zálohy na daň z příjmů pro subjekty zaměstnávající max. 5 zaměstnanců
 - zrychlení odpisů v 1. a 2. odpisové třídě
 - rozšíření uplatnění odpočtu DPH u osobních automobilů
 - rychlejší vratky DPH
 - garance a podpora úvěrů malých a středních podniků
 - energetické úspory a obnovitelné zdroje energie pro výrobu tepla v obytných a veřejných budovách
 - posílení dotačního programu PANEL

³⁷ *Národní protikrizový plán vlády*. [online]. [cit. 18.02.2009]. Dostupné z: <http://www.vlada.cz/assets/media-centrum/predstavujeme/narodni-protikrizovy-plan.pdf>

- zvýšení výdajů na zajištění dopravní obslužnosti
- podpora vzdělávání a školení zaměstnanců

Až po snížení záloh daně z příjmů se jedná o již schválená a zaváděná opatření, zbytek čeká na schválení poslaneckou sněmovnou a senátem.

5.3.1. Vlastní hodnocení protikrizového plánu

Snížení sazby pojistného na nemocenské pojištění a státní politiku zaměstnanosti z předchozích 8% na 6,5% u zaměstnanců a z 26% na 25% u zaměstnavatelů znamená daňové zatížení ve výši 18 mld. Kč pro rok 2009. Působí tak přímo protikrizově vzhledem k teorii J. M. Keynesa o stimulu v podobě důchodové daně. Toto opatření se jeví jako efektivnější, vzhledem k tomu, že lidem šetří prostředky přímo a ne v podobě přerozdělování ze strany státu (neplatí, že stát nejdříve vybere a pak vrátí). Jedná se tedy o čisté zvýšení příjmu domácností, jelikož zde nevznikají dodatečné administrativní náklady.

Snížení sazby daně z příjmů právnických osob, jež je plánovaně prováděno již od roku 2007 (pro rok 2009 se jedná o snížení z 21% na 20% pro rok 2010 pak na 19%) dle analýzy NERVu znamená 6 mld. Kč, které zůstanou firmám, které tyto prostředky budou moci věnovat k eventuální reakci na požadavky trhu.

Zvýšení garancí úvěrů malým a středním podnikům, který je spravován Českomoravskou záruční a rozvojovou bankou o 1,1 mld. na 8 mld. Kč. Prostředky byly získány z fondu Phare. Tyto garance znamenají výhodný úvěr až 25 mil. Kč pro až 9000 firem s úrokovou sazbou 3% a dobou splatnosti až 11 let v období 2007 – 2013.³⁸ Dle mě tento krok je přínosný z důvodu růstu výše úroku u komerčních bank. Pro firmy to je velmi výhodné, jelikož na úmor poputuje větší množství prostředků a firma tolik „nepřeplatí“. Ušetřené prostředky mohou být výhodně investovány do výroby či restrukturalizace.

Zapojení prostředků z rezervních fondů, které byly používány především na krytí výdajů nerealizovaných v minulosti a to ve výši cca 31 mld. Kč. Tyto prostředky rezervních fondů budou nyní využity ke krytí běžného hospodaření státního rozpočtu a tím se sníží nutnost vydávání státních dluhopisů a přinese úsporu 1,5 mld. Kč. Dle mého, jakékoliv snížení

³⁸ Podnikatelé, žádejte zvýhodněný úvěr u ČMRZB. [online]. [cit. 12.07.2007]. Dostupné z: <<http://www.mesec.cz/aktuality/podnikatele-zadejte-zvyhodneny-uver-u-cmrzb/>>

potencionálního zadlužení je dobré, jelikož emisí dluhopisů se budou moci „hasit“ sektory ekonomiky, které tuto pomoc potřebují.

Podpora podnikatelů v zemědělství v navýšení rozpočtu o 2,3 mld. Kč a tím zvýšení dostupnosti úvěrů pro malé a střední podniky v zemědělství dle mého účel natolik nesplní, jelikož zemědělství má dlouhodobé problémy s čerpáním jakýchkoliv dotací a úvěrů, ať státních, tak evropských.³⁹

Vázání provozních výdajů jednotlivých ministerstev a státních orgánů bude mít za následek vytvoření rezervy o velikosti 6,5 mld. Kč, principiálně byla určena základna pro výpočet jakési rezervy, jež činí 5% z této základny. Dle mého tento krok zapříčiní uvážlivé hospodaření každého resortu v rámci státního rozpočtu. Bude docházet k restrukturalizacím a snad i zefektivněním činností každého resortu.

Posílení programu rozvoje venkova o 272 mil. Kč za účelem zlepšení stavu životního prostředí, konkurenceschopnosti zemědělců v rámci EU a snížení nezaměstnanosti na venkově. Pro podporu venkova existuje již řada nadací a fondů, v rámci EU např. Evropský zemědělský fond pro rozvoj venkova. Rozdělování prostředků probíhá skrze Státní zemědělský intervenční fond. Dle mého je investice do venkova důležitá, nicméně zde dochází k přerozdělování státních peněz, což může být neúčelové a může zde vzniknout živná půda pro prospěchářství a korupci.

Investice do vědy a výzkumu nad rámec schváleného návrhu státního rozpočtu, jedná se hlavně o kompenzaci kurzových ztrát při stavbě kampusu Masarykovy university v Brně ve výši cca 300 mil. Kč. Každá investice do vzdělání a výzkumu je potřeba. Nicméně Česká republika by neměla následovat trend Evropského společenství a masově rozšiřovat vysoké školství a nenavyšovat množství studentů na vysokých školách. Investovat by se mělo do vybavení vysokých škol a hlavně na podporu učňovských oborů. Strategie by měla být zaměřena na zkvalitnění výuky na vysokých školách avšak je nutno si zachovat dostatečné množství učňovských oborů a tím zajistit české ekonomice kvalifikovanou řemeslnou pracovní sílu a vysoce kvalifikované vysokoškolské absolventy.

³⁹ *Podpůrný a garanční rolnický a lesnický fond, a.s.: Hospodaření.* [online]. [cit. 29.10.2007]. Dostupné z: <<http://www.pgrlf.cz/pgrlf/hospodareni.php>>

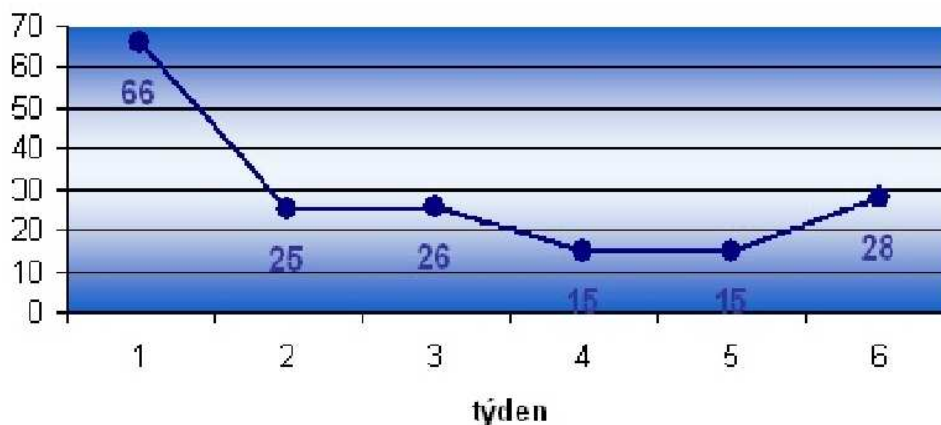
Navýšení investic do dopravní infrastruktury. Díky tomuto kroku bude Státní fond dopravní infrastruktury disponovat částkou 90,3 mld. Kč. Investice do dopravní infrastruktury se během minulých hospodářských krizí osvědčila dobře jako zdroj pracovních míst a následkem je zlepšení dopravní infrastruktury, která může přilákat potencionální investory a tím i další zdroj pracovních míst. Jde jen o to, aby prostředky byly vynaloženy účelně bez nepřehledného navyšování nákladů, tak jak tomu bylo doposud. Dále je nutno pobídnout firmy zainteresované na budování dopravní infrastruktury k legálnímu zaměstnávání občanů doposud odkázaných na podporu v nezaměstnanosti a ne nelegálně pracující zahraniční dělníky.

Navýšení platu zaměstnanců státního sektoru – v státním rozpočtu pro rok 2009 bylo navrhuto navýšení platu státních zaměstnanců o 2,7 mld. Kč. Tento návrh působí dvojsečně, zvyšuje kupní sílu obyvatelstva pracujícího ve státním sektoru, ale zároveň zatěžuje více státní rozpočet a také nemotivuje obyvatelstvo vyhledávat práci v soukromém sektoru. Mnoho lidí raději pak jde za „jistotou“ státního sektoru a pro krizí postižené firmy to může znamenat nouzi o kvalifikované a zkušené zaměstnance.

Sociální smír a bezpečnost, obsahem tohoto mediálně populárního bodu z vládního protikrizového plánu je příspěvek z veřejných peněz na dobrovolné návraty pro občany cizích zemí, kteří v České republice ztratili práci. Příspěvek je určen pouze pro cizince pobývajících a pracujících na území ČR legálně. Lidem co se rozhodnou tento příspěvek využít, je po dobu do odletu hrazeno ubytování a strava, dále také veškeré cestovní náklady a náleží k tomu i příspěvek 500 EUR na dospělého a 250 EUR na dítě pro financování potřeb těsně po návratu do domovské země.

Vláda si tímto krokem slibuje odliv cizinců, kteří by v ČR bez práce a sociálních jistot mohli zvýšit kriminalitu a všeobecně bezpečnost občanů ČR. Na tento projekt je vyčleněno 60,7 mil. Kč. Ačkoliv mediálně se to jeví jako „mrhání“ prostředky, v závěru to může peníze ušetřit vzhledem k tomu, že nebude nutné navyšovat stavy policie ČR a financovat drahé zásahy bezpečnostních složek, jejichž množství by díky vzrůstu nezaměstnanosti u cizinců mohlo vzrůst nad rámec dlouhodobého průměru a tím i rozpočtu.⁴⁰

⁴⁰ *Dobrovolné návraty – vyšší zájem.* [online]. [cit. 2008]. Dostupné z: <<http://www.policie.cz/clanek/dobrovolne-navraty-vyssi-zajem.aspx>>

Obrázek 17: Využívání programu dobrovolných návratů za prvních 6 týdnů; Policie ČR.

Na druhou stranu, plán obsahuje i zamezení přílivu pracovní síly ze zahraničí a odmítání vydávání víz pro občany cizích zemí.

Navýšení výdajů na přímé platby – kofinancování o 0,5 mld. Kč znamená celkem částku přes 1 mld. Kč pro přímé platby ze státního rozpočtu pro rok 2009.

Co se podpory exportu týče, jedná se o velmi důležitý bod vzhledem k proexportní orientaci české ekonomiky. Plán je stavěn na podporu exportujících firem k nalezení perspektivnějších a nových trhů a odvětví pro export. Opatření zahrnuje navýšení základního kapitálu České exportní banky o 1 mld. Kč v roce 2009 a celkově tedy o 2 mld. Kč. Tímto opatřením se zvýší možnost státní podpory exportu na 20 – 25 mld. Kč. Podpora ČEB se orientuje především na exportéry vyvážejících převážně na východ (Rusko, státy SNS, Čína, Vietnam...), očekává se totiž, že východní státy budou krizí postiženy mnohem méně než státy EU. ČEB nabízí dále celou řadu nových produktů pro podnikatele. Umožňují snadnější financování výroby a vývozu. Dále také pojištění vývozu a tím snížení rizika pro podnikatele.

Změna zákona o pojišťování a financování vývozu se státní podporou se týká zákona č. 58/1995 Sb., o pojišťování a financování vývozu. V novele, státem úvěrované vývozy budou moci být pojištěny i komerčními bankami. Dojde tak ulehčení státnímu rozpočtu a využití finančních prostředků finančního trhu.

Fiskální impulsy podpory výzkumu a vývoje ze státního rozpočtu pro rok 2009 o 8%, tedy na celkových 0,67% HDP znamená včetně prostředků z EU 32,4 mld. Kč pro vědu a výzkum v roce 2009. Celková suma je však po zapojení soukromého a podnikatelského

sektoru 2,2% HDP, což EU uvádí jako účinný prostředek boje proti krizi. Je nutno podotknout, že prostředky musí být vynaloženy účelově a ekonomicky, nesmí docházet k náhodnému rozdávání peněz, jen aby se vyčerpaly.

Snížení záloh na daně z příjmu – jedná se spíše o doporučení České daňové správě k vyšší toleranci ohledně výběru záloh na daň z příjmu podnikatelským subjektům. Týká se to hlavně zliberalizování výběru daní založené spíše na dobrovolnosti platby záloh, podnikatel si bude moci splátkový kalendář tedy natáhnout na delší období. Dle mého je věčná škoda, že muselo dojít k finanční krizi, aby český daňový systém dostal trochu lidštější tvář. Doufejme, že podobné kroky budou následovat a český daňový systém se stane jednoduchým a průchodným.

Tyto návrhy již byly vládou schváleny, nicméně v národním protikrizovém plánu je daleko více bodů, které na schválení teprve čekají. Vzhledem k tomu, že 24. března 2009 byla vyslovena nedůvěra vládě ČR, je další naplňování a schvalování národního protikrizového plánu spíše spekulací. Vzhledem k tvorbě úřednické vlády a co nejrychlejšímu směřování ČR k předčasným volbám se další protikrizová opatření stanou předvolebním artiklem jednotlivých stran účastnících se úřednické vlády. Už jenom předčasné volby budou nákladem ve výši cca 1 mld. Kč z veřejných prostředků.⁴¹ Tento fakt hází trochu stín na výše uvedená opatření NPP, která nám v některých případech šetří „několik“ milionů Kč. Dále asi nebude možno politikům upřít určitou snahu o populistické kroky, které budou prezentovány jako protikrizové a datum jejich účinnosti se bude téměř krýt s termínem předčasných voleb. Troufám si zaspekulovat a tvrdit, že tento vývoj politické situace, který jsem při zahájení psaní mé diplomové práce nemohl samozřejmě předpokládat, bude stát státní rozpočet mnohem více než tuto jednu miliardu a bez formulované vládní protikrizové koncepce Česká republika ztratí půl roku a možná i více pro boj s krizí. O dopadech na plnění konvergenčních kritérií stanovených EU nemůže být ani řeč. Dle mého názoru, ať už vláda ČR byla jakákoliv, byla to vláda vzešlá z voleb s jasným řešením aktuální krize. Její pád rozhodně není přínosem.

⁴¹ *Za nedůvěru vládě zaplatí stát téměř miliardu korun.* [online]. [cit. 13.04.2009]. Dostupné z: <http://zpravy.idnes.cz/za-neduveru-vlade-zaplaci-stat-temer-miliardu-korun-fy6-/domaci.asp?c=A090410_122539_domaci_pje>

Jak uvádí Michal Mejstřík, člen NERV: „Pokud neprojde protikrizový plán, může letos česká ekonomika klesnout o více než 2%“.⁴²

Nyní k navrhovaným bodům NPP:

Novela insolventního zákona se týká jakéhosi zmírnění tvrdosti zákona o insolventnosti a tím snaha o zachování pracovních míst a výroby podnikatelských subjektů během všech fází insolventního řízení. Umožňuje také započtení pohledávek dlužníkovými věřiteli. Tento krok je rozumný vzhledem k tomu, že díky finanční krizi a krizi exportu se spousta firem dostává do problémů.

Slevy pro zaměstnavatele na pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti. Tento výtečný ekonomicky stimulační krok by znamenal úsporu 50 – 70 tis. Míst, jelikož by zlevnil pracovní sílu pro podnikatele. Jedná se hlavně o pracovní sílu, která dosahuje nižší mzdy než je 1,15 násobek průměrné mzdy, což se týká 80% všech zaměstnanců. Úbytek ve státním rozpočtu by byl cca 18 mld. Kč, avšak ušetřilo by se na transferech pro oněch 50 – 70 tis. lidí. Tito lidé by se navíc nemuseli natolik omezovat ve spotřebě a tím dále podpořit ekonomiku (byť jen příjmem z DPH). Je jen věčná škoda, že tento krok zřejmě neprojde, jelikož má vcelku liberální charakter, ne příliš pravděpodobný pro novou vládu.

Zrušení povinnosti platit zálohy na daň z příjmu pro subjekty zaměstnávající maximálně 5 zaměstnanců. Na první pohled by měli tito podnikatelé více likvidních prostředků během roku, ale o to vyšší by museli zaplatit daň z příjmu na konci roku (nebude snížena o ony zálohy), myslím si, že spousta podnikajících osob tento fakt podcení a na zaplacení daně nebudou mít zkrátka dostatečný kapitál. To mnoho firem přivede k existenčním potížím a zvýší zadluženost firem (úvěry na daně).

Zrychlení odpisů v 1. a 2. odpisové třídě umožní podnikatelům odepsat majetek z první odpisové skupiny během prvního roku a z druhé odpisové skupiny během dvou let (první rok 60% a druhý rok 40%) výhodou je, že firmám se sníží daňové zatížení a státní rozpočet to v dlouhodobém horizontu negativně neovlivní.

⁴² MEJSTŘÍK, M. *Pokud neprojde protikrizový plán, může letos česká ekonomika klesnout o více než 2 procenta.* [online]. [cit. 10.03.2009]. Dostupné z: <<http://www.patria.cz/Zpravodajstvi/1376073/mejstrik-nerv-pokud-neprojde-protikrizovy-plan-muze-letos-ceska-ekonomika-klesnout-o-vice-nez-2-.html>>

Rozšíření uplatnění odpočtu daně z přidané hodnoty u osobních automobilů, tímto se rozšíří možnost odpočtu daně z přidané hodnoty i u automobilů neužitkových. Účelem je podpoření automobilového průmyslu, který je negativně ovlivněn krizí, prodej vozů z jiných zemí však bude znamenat výpadek výnosu DPH cca o 3 mld. Kč, avšak výrazně podpoří automobilový průmysl.

Rychlejší vratky DPH, prostředek zefektivnění fungování státních úřadů, návrat přeplatku DPH do patnácti dnů je výrazná pomoc cash-flow plátců daně DPH.

Garance a podpora úvěrů malých a středních firem prostřednictvím Českomoravské záruční a rozvojové banky v celkové výši až 40 mld. Kč je výraznou pomocí a podporou malého a středního podnikání, která v ČR dlouhodobě chyběla.

Energetické úspory a obnovitelné zdroje energie pro výrobu tepla v obytných a veřejných budovách z prodeje emisních povolenek (jednotek AAU). Získá se tím až 5 mld. Kč, které budou použity na zateplování obytných domů, zvýšení ekologičnosti vytápění aj. Obyvatelstvu by tento krok přinesl úspory a firmám zakázky.

Posílení dotačního programu PANEL o 500 – 750 mil. Kč za účelem dalšího zateplování a rekonstrukcí panelových domů přinese rozvoj stavebnictví (a tím pracovních míst) a další úspory obyvatelstva na výdajích za energie.

Zvýšení výdajů na zajištění dopravní obslužnosti se týká uvolnění dodatečných 2 mld. Kč ze státního rozpočtu. Uvolněné prostředky by měly být vynaloženy na posílení lokálních spojů a tím zvýšit mobilitu obyvatelstva a ochotu cestovat za prací. Tento bod se opírá o potřeby pracovníků dostat se včas na pracoviště a také, že posílení lokálních spojů podpoří cestovní ruch. Dle mého se jedná o plýtvání státními penězi, které by byly pravděpodobně neúčelově spotřebovány státními podniky typu České dráhy. Stát by se měl zaměřit na analýzu efektivnosti práce ve státních dopravních podnicích, restrukturalizovat, privatizovat aj. v jiném případě každá další dotace akorát zlepší situaci manažerů a ne cestujících.

Podpora vzdělávání a školení zaměstnanců spočívá v pomoci firmám udržet zaměstnanost i v průběhu odstávky výroby a to do výše trojnásobku minimální mzdy. V době odstávky

by se zaměstnanci školili a rekvalifikovali. Dle mého se jedná o přílišný zásah státu do firemní politiky. Neumožní to pročištění trhu, které je tolik potřebné a obhajované liberály.

Další velkou kapitolou jsou dlouhodobá opatření, která víceméně vyzdvihují problémy, které tady byly již před krizí a nutnost je řešit. Týká se to např. urychlení čerpání prostředků ze strukturálních fondů. Jak již bylo zmíněno, ČR zdaleka nevyužívá strukturální fondy v plné výši a tím je byt obyčejný plátce daní, jelikož jsou pak finance brány z veřejných peněz. Dále je zde všeobecné doporučení k snížení administrativních nákladů. V Programovém prohlášení vlády je ustanoven cíl snížit administrativní zátěž podnikatelů o 20% do roku 2010. NERV doporučuje tento proces zrychlit a nastavit tak podnikatelům vlídnější tvář ze strany úřadů. Předpokládá se, že po zvýšení efektivnosti úřadů dojde k úspoře 15 mld. Kč. Ročně. Dále v NPP je řada bodů kopírující body programového prohlášení vlády, na nichž se pracuje, respektive pracovalo. Bohužel nelze předpokládat, že bude pokračovat schvalovací proces NPP vzhledem k pádu vlády a zaměření politických stran na předvolební kampaň.

6. Závěr

Závěrem bych chtěl zhodnotit vše, o čem pojednávaly předchozí části diplomové práce. Na začátku jsem si stanovil cíl postihnout příčiny vzniku finanční krize v USA a jejího přesunu na další ekonomiky a trhy celého světa. S cílem podrobněji prozkoumat konkrétní dopady na českou ekonomiku a možnosti jak s krizí bojovat. V úvodu práce jsem stanovil šest hypotéz, jejichž platnost ověřuje právě tato práce a závěrečné stanovisko je uvedeno právě v této kapitole.

Finanční krize na mne po přečtení mnoha zdrojů dělá dojem jako výsledek nekontrolovatelné hamižnosti finančních domů v USA počínaje a ČR konče. Původní honba za co největšími zisky z obchodů s cennými papíry na burzách měl za následek jakési zatmění v hlavách investičních manažerů. Výrazně byl podceněn faktor rizika a do banky v USA si mohl přijít pro hypotéku na nový dům téměř každý, ačkoliv klient nesplňoval základní podmínky bonity (Subprime, neboli NINJA hypotéka – hypotéka pro lidi N Income, No Job, no Assets) a tím i jistotu návratnosti takovéto investice. Finanční domy se pyšnily perfektními ratingy a zároveň spoustou rizikových aktiv. V tu chvíli, kdy začal růst počet lidí v exekuci, začalo všechno vyplouvat na povrch a veškerá bankovní důvěra, tak důležitá pro mezinárodní finanční operace, se sesypala jako domeček z karet. Spousta bank zbankrotovala nebo byla koupena, či sfúzovala s jinou – větší, popřípadě silnější finanční skupinou. Jelikož vyspělé ekonomiky jsou stoprocentně závislé na bankovním sektoru, pomoc vlád bankám na sebe nenechala dlouho čekat. Nyní každý občan západních států je zatížen dluhem pomoci pro finanční domy, jež jim tak výhodně půjčily hypotéku a tím občan přispívá vlastně dvakrát, jak formou úroku, tak formou daní. Finanční domy, které přežijí po této krizi důvěry, budou silnější než kdykoliv předtím, stejně jako po krizi v třicátých letech, kdy taktéž zkrachovala spousta bank, a vznikly obrovské finanční domy. Tyto finanční domy budou mít do budoucna ještě větší vliv na politiku nejen státní, ale i světovou, na přerozdělování peněz, na to, kdo bude chudý a kdo bohatý. Pak se stává, že běžný občan si nemůže dovolit ani nájemní byt a je odkázán na jiné možnosti, než mít vlastní bydlení.

Finanční trhy jsou velmi úzce provázány s národními ekonomikami, a tím krize velmi rychle přešla na trh průmyslový a spotřební. Banky zpřísnily podmínky pro poskytování

úvěrů (nedostatek likvidity), čímž jsou velmi omezeny průmyslové podniky, které velmi často užívají právě krátkodobých úvěrů k financování v obdobích mezi splatnostmi.

Český finanční sektor je finanční krizí postižen jen v malé míře.

K hypotéze, že Český finanční sektor je finanční krizí postižen jen v malé míře, lze říci, že tuto hypotézu jsem obhájil. České banky vykazují miliardové zisky a díky dobré legislativě ČR není nutno těmto bankám dodávat likviditu ze státních peněz. Ačkoliv všechny banky v ČR jsou součástí nadnárodních finančních domů, je legislativně omezeno odčerpávání likvidity mateřskými společnostmi, pokud se ty dostanou do problémů.

Ekonomická krize nepovede k záporným přírůstkům HDP.

Ekonomická krize nepovede k záporným přírůstkům HDP, v této hypotéze jsem se bohužel mýlil, již v době psaní tohoto závěru byly zveřejněny nejnovější prognózy očekávající pokles HDP o 2,2% za rok 2009. Jak bude uvedeno dále, je to převážně způsobeno výpadkem zahraniční poptávky po české produkci. Bohužel nelze změřit, do jaké míry do této situace s poklesem HDP zasáhl nedávný pád vlády, a tím i odstavení plánu boje proti krizi na druhou kolej ve prospěch předvolební kampani.

Ekonomická krize významně ovlivní malé a střední podnikání a tím i platební bilanci ČR.

Z průzkumu vyplývá, že pouze malé procento firem se cítí být nedotčeno současnou finanční krizí. Hlavním problémem menších firem je udržet si v době krize likviditu. Vzhledem k tomu, že krátkodobé úvěry (a vůbec všechny úvěry) se staly pro firmy hůře dostupnými, protože banky mnohem podrobněji po předchozích negativních zkušenostech a snížené důvěře zkoumají bonitu firem, vzniká nám tady pak začarovaný kruh, kdy jeden podnik nemá na zaplacení druhému a ten tím třetímu.... Splatnost faktur se prodlužuje, a proto mají malé a střední podniky problémy s krytím krátkodobých závazků. Je zřejmé, že za takovéto situace nebudou podniky investovat velké obnosy ať už do rozvoje technologií či do jiných investičních projektů. Situaci firem se snažil řešit národní protikrizový plán (zrychlené odpisy, vznik fondů pro krytí úvěrů, fondy na podporu podnikání aj.), nicméně, opět pád vlády a tím odložení této problematiky situaci podnikům moc neulehčí. Díky tomu, že česká ekonomika je proexportně orientovaná, se všechny tyto problémy projeví i v obchodní bilanci. V porovnání s předchozími lety (2006 – 2007)

došlo v roce 2008 k významnému poklesu přebytku obchodní bilance. V prvním čtvrtletí 2009 je už dokonce obchodní bilance záporná. Hypotéza se tímto potvrzuje. Tak, jak nám klesla obchodní bilance, je zřejmé, že nemalý podíl na tom má i úbytek poptávky po automobilech, a to jak v zahraničí, tak doma.

Ekonomická krize bude mít neblahý vliv na automobilový průmysl v ČR.

Automobilový průmysl tvoří významnou položku průmyslu ČR a je na něj navázána spousta firem. Kvůli důvodům popsaným výše se krize výrazně dotkla i automobilového průmyslu, avšak vlády zemí EU si uvědomily významnost a důležitost tohoto odvětví pro celou EU a některé státy se rozhodly podpořit poptávku zavedením tzv. šrotovného (sleva na nový vůz sešrotováním starého), což vrací automobilový průmysl zpět do starých kolejí. V ČR zatím šrotovné zavedeno nebylo, nicméně levicová část poslanecké sněmovny to má v bodu volebního programu. Jeho význam v ČR je diskutabilní vzhledem k tomu, že automobilový průmysl byl stimulován poptávkou ze zahraničí, tak proč v době krize vyhazovat veřejné prostředky tímto způsobem...Výroba aut v ČR byla navíc krizí ovlivněna mnohem méně než např. v USA či v Německu.

Nezaměstnanost v ČR se významně nezvýší.

Bohužel, růst nezaměstnanosti k 9,5% v době dokončování mé práce znamená mýlku v mé hypotéze, že se nezaměstnanost výrazně nezvýší. Je to způsobeno tím, že firmám výrazně ubyly zakázky a tak nebyly schopny zajistit práci pro všechny zaměstnance. Postupně tedy provozy opustili zahraniční zaměstnanci a zaměstnanci nejméně kvalifikovaní. Toto ale není hlavní problém. Tím je výrazné snížení nabídky volných míst, což při strukturální nezaměstnanosti a nízké mobilitě obyvatelstva může vést k růstu počtu dlouhodobě nezaměstnatelných lidí.

Česká vláda připraví opatření proti krizi především zvýšením výdajů státního rozpočtu.

Vláda, která padla v březnu 2009, měla připravený rozsáhlý protikrizový plán (NPP) vypracovaný skupinou NERV. Plán obsahuje řadu opravdu reformních bodů, které by bylo záhodno provést nejen v době krize, týká se to především zefektivnění práce úřadů a snížení byrokracie. NPP však přináší spoustu úsporných opatření jednotlivých resortů na straně výdajů státního rozpočtu, tak i podporu podnikatelské činnosti snížením povinných

odvodů firmami a to tedy na straně příjmů státního rozpočtu. Plán obsahuje také vznik nových fondů na podporu podnikání a tím nemalou zátěž pro rozpočet. Celkově tedy NPP působí vyrovnaně jak v počtu šetřících, tak výdajových opatření.

Seznam použité literatury

ACOCCELLA, N. *The Foundation of Economic Policy, Value and Techniques*. Cambridge University Press, London: 1998. ISBN 0521586380.

Aktivní úloha specializovaných finančních institucí při snižování dopadů finanční krize na malé a střední podnikatele. [online]. [cit. 08.12.2009]. Dostupné z: <http://www.zlatakoruna.info/doc/16_Rajdl.pdf>

ANDERSON, J., DASH, E. *Struggling Lehman Plans to Lay Off 1,500*. New York Times: New York, 28.09.2008.

APPLEYARD, D. R., FIELD, A. J. a COBB, S.L. *International Economics*, 6. vyd. Boston: McGraw-Hill, 2007. ISBN 978-0-0712-8756-2.

AUSTRIAN TIMES. *Erste Gets €2.7bn Government Injection*. [online]. [cit. 30.10.2008]. Dostupné z: <<http://www.austriantimes.at/index.php?id=9374>>

BAKER, D. *The Run-Up in Home Prices: Is It Real or Is It Another Bubble?* CEPR, Washington: 2002. [online]. [cit. 02.03.2009]. Dostupné z: <http://www.cepr.net/documents/publications/housing_2002_08.pdf>

BBC News: *Rock Recovery is Sandler's Goal*, 2009. [online]. [cit. 20.02.2009]. Dostupné z: <<http://news.bbc.co.uk/1/hi/business/7249858.stm>>

BLANCHARD, O. *Macroeconomics*. Prentice Hall, new York: 2005. ISBN 0-13-186026-7.

BURDA, M. a WYPLOSZ, CH. *Macroeconomics, a European Text*. 4. vyd., Oxford University Press: 2005. ISBN 978-0-19-926496-4.

Celosvětová krize se dotkla většiny sektorů hospodářství. [online]. [cit. 08.04.2009]. Dostupné z: <http://www.hkcr.cz/hk-cr-top-02-sede/hospodarska-komora-cr/press/napsali-o-nas-2/zpravy/art_29535/ostatni-8-4-2009.aspx>

Dobrovolné návraty – vyšší zájem. [online]. [cit. 2008]. Dostupné z: <<http://www.policie.cz/clanek/dobrovolne-navraty-vyssi-zajem.aspx>>

EU Interim Forecast for 2009 – 2010: Sharp Downturn in Growth. [online]. [cit. 19.01.2009]. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/economy_finance/thematic_articles/article13727_en.htm>

Fannie Q2 10Q Report. United States Securities and Exchange Commission: Washington, 2008.

Flow of Funds Accounts of the United States, Z1 Release, 2009. [online]. [cit. 16.03.2009]. Dostupné z: <<http://www.federalreserve.gov/releases/z1/Current/z1r-4.pdf>>

Fortis: Je otázkou času, kdy se akcie, nyní ošklivá kačátka, promění v krásné labutě. [online]. [cit. 12.01.2009]. Dostupné z: <http://investice.ihned.cz/c3-32266390-i00000_d-fortis-je-otazkou-casu-kdy-se-akcie-nyni-oskliva-kacatka-promeni-v-krasne-labute>

GÄRTNER, M. *Macroeconomics*. 2. vyd., Prentice Hall: 2006. ISBN 978-0-273-70460-7.

Hořejší: *Musí dojít k uvolnění současné křeče*. [online]. [cit. 26.01.2009]. Dostupné z: <<http://www.finance.cz/zpravy/finance/207091-horejsi-musi-dojit-k-uvolneni-soucasne-krece/>>

INSURANCE JOURNAL. *Belgium's KBC to Get \$4.4 Billion Government Injection*. [online]. [cit. 27.10.2008]. Dostupné z: <<http://www.insurancejournal.com/news/international/2008/10/27/95010.htm>>

Koncept řešení finanční krize v EU. [online]. [cit. 16.02.2009]. Dostupné z: <<http://www.businessinfo.cz/cz/clanek/podnikatelske-prostredi/koncept-reseni-financni-krize-v-eu/1000520/52022/>>

K vývoji nezaměstnanosti v březnu 2009. [online]. [cit. 08.04.2009]. Dostupné z: <http://www.hkcr.cz/hk-cr-top-02-sede/hospodarska-komora-cr/press/tiskove-zpravy-2009/tiskove-zpravy-2009-1/art_29538/k-vyvoji-nezamestnanosti-v-breznu-2009.aspx>

KRUGMAN, P. R. a OBSTFELD, M. *International Economics: Theory and Policy*. 7. Vyd., New York, Addison-Wesley: 2006. ISBN 978-0-3214-6183-4.

LANDON, T. *Britain Close to Takeover of Another Lender*. New York Times: New York, 28.09.2008.

LAŠTOVIČKA, R. *Dopady krize na platební morálku podniků*. [online]. [cit. 08.12.2008]. Dostupné z: <http://www.zlatakoruna.info/doc/15_Lastovicka.pdf>

Materiály MPSV předložené na jednání Vlády ČR dne 24. března 2009. [online]. [cit. 24.03.2009]. Dostupné z: <<http://www.mpsv.cz/files/clanky/6591/23032009.pdf>>

MEJSTRÍK, M. *Pokud neprojde protikrizový plán, může letos česká ekonomika klesnout o více než 2 procenta*. [online]. [cit. 10.03.2009]. Dostupné z: <<http://www.patria.cz/Zpravodajstvi/1376073/mejstrik-nerv-pokud-neprojde-protikrizovy-plan-muze-letos-ceska-ekonomika-klesnout-o-vice-nez-2-.html>>

MIGLIACCIO, A. *UniCredit To Seek €4bn in Aid from Government*. [online]. [cit. 19.03.2009]. Dostupné z: <<http://www.businessday.co.za/articles/companies.aspx?ID=BD4A962334>>

MIKESKA, M. *Automobilový průmysl vs. finanční krize*. [online]. [cit. 16.10.2008]. Dostupné z: <<http://www.investujeme.cz/clanky/automobilovy-prumysl-vs.-financni-krize/>>

MOLSEED, J. *Lenders Brace for Spike in Foreclosures*, 2008. [online]. Dostupné z: <<http://www.wfcourier.com/articles/2008/08/14/business/local/10537873.txt>>

MONTIA, G. *France's Six Biggest Banks Receive €10.5bn Cash Injection*. [online]. [cit. 21.10.2008]. Dostupné z: <<http://www.bankingtimes.co.uk/21102008-frances-six-biggest-banks-receive-e105bn-cash-injection/>>

Národní protikrizový plán vlády. [online]. [cit. 18.02.2009]. Dostupné z: <<http://www.vlada.cz/assets/media-centrum/predstavujeme/narodni-protikrizovy-plan.pdf>>

Německé podniky v ČR: Hospodářská situace se výrazně zhoršila. [online]. [cit. 12.03.2009]. Dostupné z: <http://www.komora.cz/hk-cr-top-02-sede/podpora-podnikani-v-cr/pomahame-vam-celit-hospodarske-krizi/zpravodajstvi-z-domova/art_29173/nemecke-podniky-v-cr-hospodarska-situace-se-vyrazne-zhorsila.aspx>

PAULSON, H. M. JR.: *Statement by Secretary Henry M. Paulson, Jr. on Treasury and Federal Housing Finance Agency Action to Protect Financial Markets and Taxpayers*, 2008. [online]. [cit. 09.03.2009]. Dostupné z: <<http://www.treas.gov/press/releases/hp1129.htm>>

PILBEAM, K. *International Finance*. 3. vyd., Palgrave Macmillan, 2006. ISBN 978-1-4039-4837-3.

Podnikatelé, žádejte zvýhodněný úvěr u ČMRZB. [online]. [cit. 12.07.2007]. Dostupné z: <<http://www.mesec.cz/aktuality/podnikatele-zadejte-zvyhodnenny-uver-u-cmrzb/>>

Podniky omezují výrobu, ztrátu čeká většina z nich. [online]. [cit. 08.03.2009]. Dostupné z: <http://www.komora.cz/hk-cr-top-02-sede/podpora-podnikani-v-cr/pomahame-vam-celit-hospodarske-krizi/zpravodajstvi-z-domova/art_29104/pd_2/pruzkum-podniky-omezuji-vyrobu-zratu-ceka-vetsina-z-nich.aspx>

Podpůrný a garanční rolnický a lesnický fond, a.s.: Hospodaření. [online]. [cit. 29.10.2007]. Dostupné z: <<http://www.pgrlf.cz/pgrlf/hospodareni.php>>

Prognóza inflace na horizontu měnové politiky. [online]. [cit. 05.02.2009]. Dostupné z: <http://www.cnb.cz/cs/menova_politika/prognoza/index.html>

Průmysl potvrzuje, že recese se Česku nevyhne. [online]. [cit. 23.03.2009]. Dostupné z: <<http://img.ihned.cz/attachment.php/870/20618870/QyG3ekjiNOhDzUJqgEm7sr8TflnwpxaL/grafika-prumyslove-vyroby-evropa.jpg>>

SINGER, M. *Možné dopady finanční krize na českou ekonomiku.* [online]. [cit. 01.12.2008]. Dostupné z: <http://www.cnb.cz/m2export/sites/www.cnb.cz/cs/verejnost/pro_media/konference_projevy/vystoupeni_projevy/download/Singer_20081201_b-i-g-expert.pdf>

SINGER, M. *Pohled ČNB na ekonomickou stagnaci.* [online]. [cit. 31.03.2009]. Dostupné z: <http://www.cnb.cz/m2export/sites/www.cnb.cz/cs/verejnost/pro_media/konference_projevy/vystoupeni_projevy/download/singer_20090331_pohled_cnb_na_ekon_stagnaci.pdf>

SKALKOVÁ, O. *Majitelům českých bank se krize zatím vyhýbá.* [online]. [cit. 18.09.2008]. Dostupné z: <<http://www.bankovnipoplatky.com/aktualne/majitelum-ceskych-bank-se-krize-zatim-vyhyba-hn-5928/>>

SKALKOVÁ, O. *Obavy o české banky? Podle bankéřů jsou zbytečné.* [online]. [cit. 01.10.2008]. Dostupné z: <<http://www.bankovnipoplatky.com/media-a-poplatky/obavy-o-ceske-banky-podle-bankeru-jsou-zbytecne-6144/>>

The Government of Iceland provides Glitnir with new equity, 2008. Prime Minister's Office, News and Articles: Reykjavik, 29.09.2008.

TŮMA, Z. *Český bankovní a finanční sektor je zdravý*. [online]. [cit. 25.09.2008]. Dostupné z: <<http://www.e15.cz/byznys/tuma-cesky-bankovni-a-financni-sektor-je-zdravy-50428/>>

V únoru pokračoval pokles produkce v průmyslu. [online]. [cit. 03/2009]. Dostupné z: <<http://www.spcr.cz/statistika/prumysl.htm>>

VAN DER STARRE, M., MEERA, L. *Fortis Gets EU 11.2 Billion Rescue From Governments*, 2008. [online]. [cit. 10. 03. 2009]. Dostupné z: <<http://www.bloomberg.com/apps/news?pid=20601087&sid=ahlKDjeOOLik&refer=home>>

ZAMRAZILOVÁ, E. *Světová finanční krize a její důsledky pro českou ekonomiku*. [online]. [cit. 03.12.2008]. Dostupné z: <http://www.cnb.cz/m2export/sites/www.cnb.cz/cs/verejnost/pro_media/konference_projevy/vystoupeni_projevy/download/Zamrazilova_20081202_brno.pdf>

ZANDI, M. *The Economic Impact of the American Recovery and Reinvestment Act*, 2009. [online]. [cit. 10.03.2009]. Dostupné z: <http://www.economy.com/mark-zandi/documents/Economic_Stimulus_House_Plan_012109.pdf>

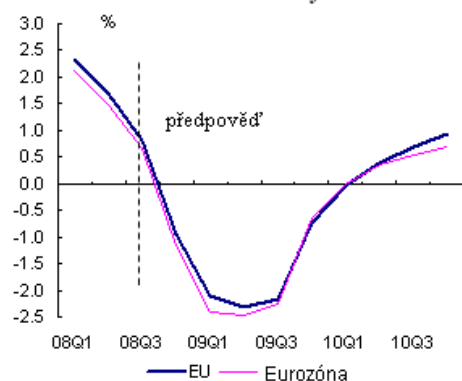
Za nedůvěru vládě zaplatí stát téměř miliardu korun. [online]. [cit. 13.04.2009]. Dostupné z: <http://zpravy.idnes.cz/za-neduveru-vlade-zaplaci-stat-temer-miliardu-korun-fy6-domaci.asp?c=A090410_122539_domaci_pje>

Seznam příloh

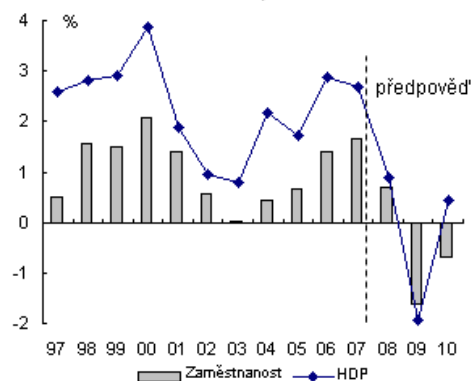
Příloha A: Doplnující statistiky o prognóze vývoje v EU a Eurozóně, 1 list.....	65
Příloha B: Aktuální prognóza ČNB, 07. 05. 2009, 2 listy.....	66
Příloha C: Stručná anatomie krize, M. Singer, 1 list.....	68
Příloha D: Americké problémy s finanční krizí, 2009, 2 listy	69

Příloha A: Doplnující statistiky o prognóze vývoje v EU a Eurozóně.

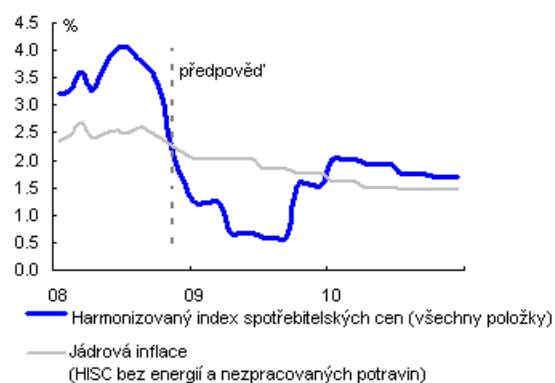
Odhad růstu EU a Eurozóny

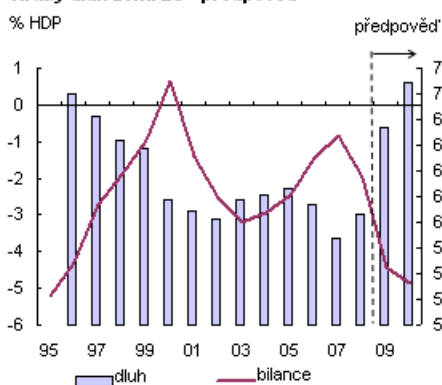
Růst HDP a zaměstnanosti, Eurozóna

Předpověď inflace, Eurozóna

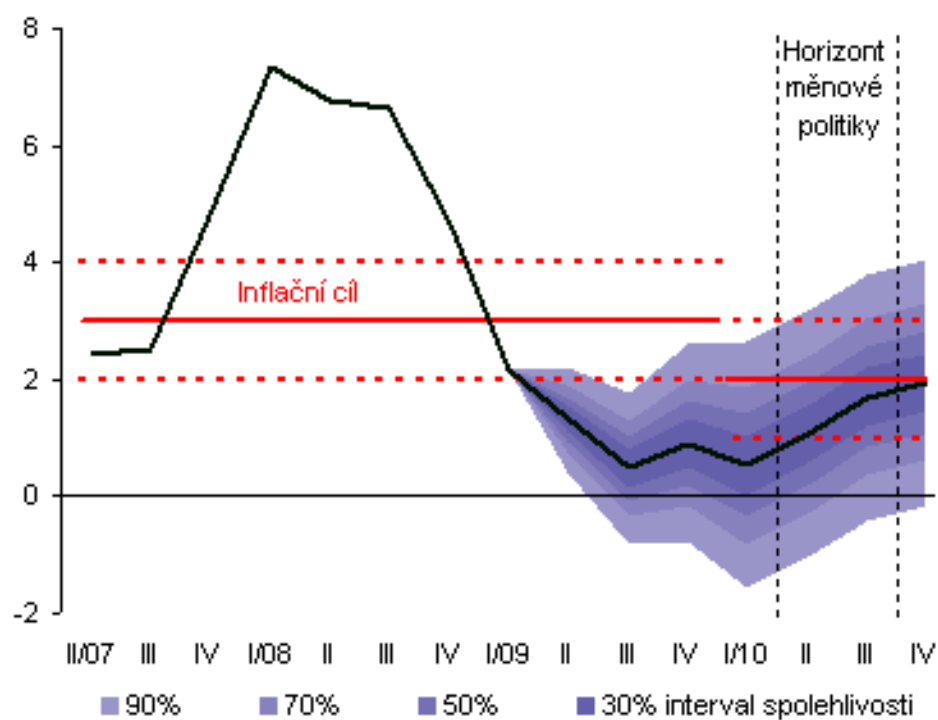
Hrubý dluh zemí EU - předpověď

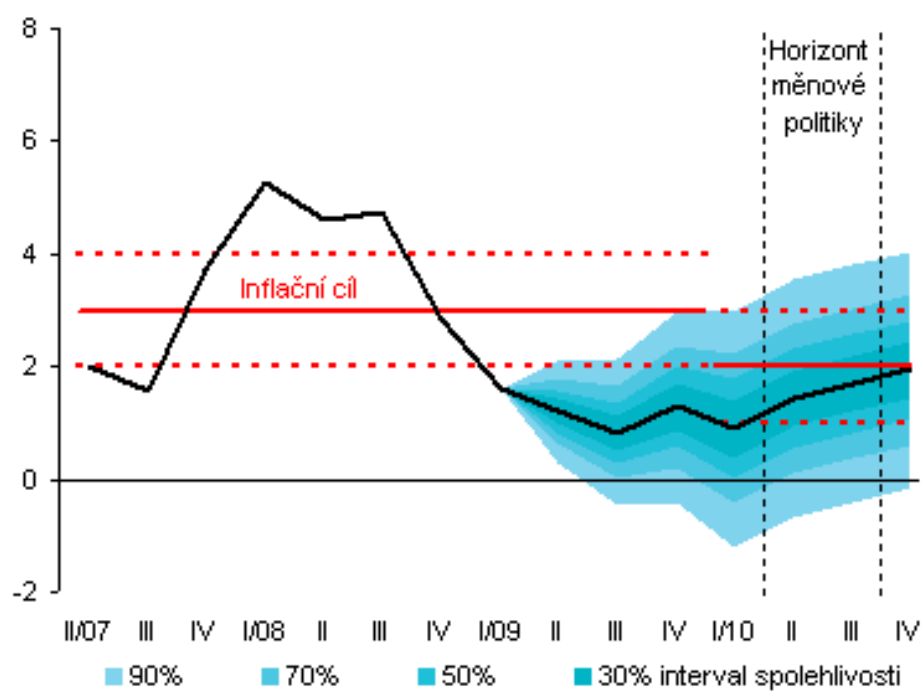
Zdroj: EU interim forecasts for 2009-2010: sharp downturn in growth.

Příloha B: Aktuální prognóza ČNB, 07. 05. 2009.

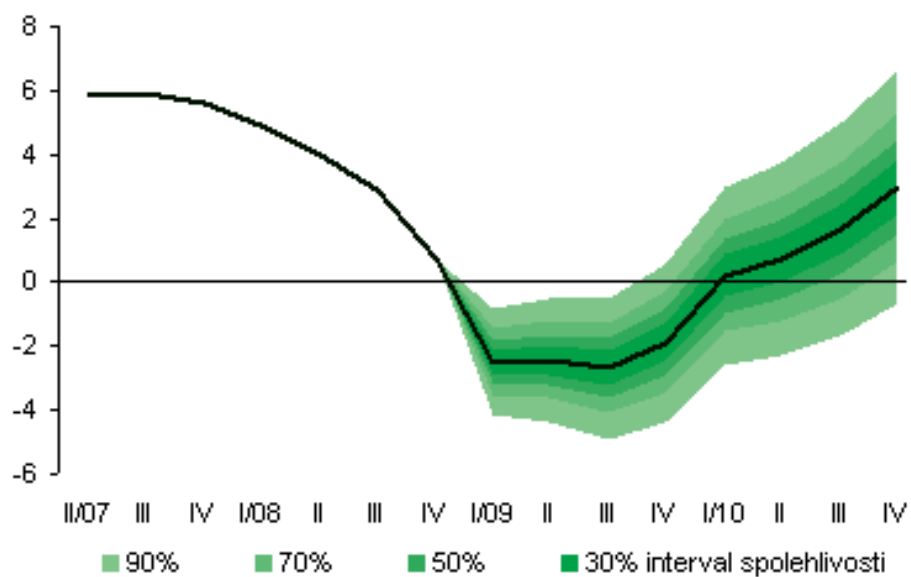
Prognóza inflace na horizontu měnové politiky

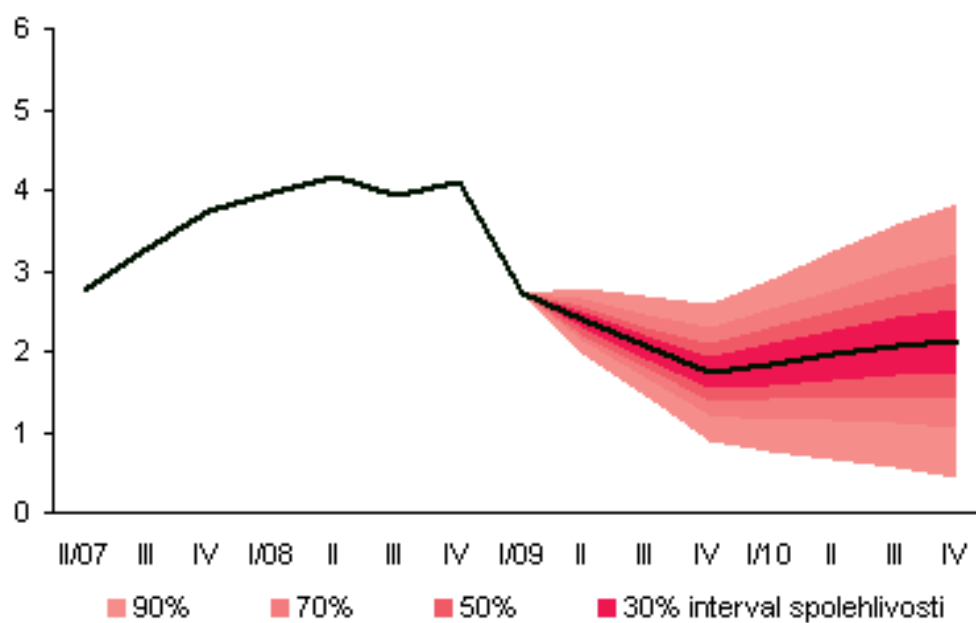
Prognóza měnověpolitické inflace

Prognóza HDP

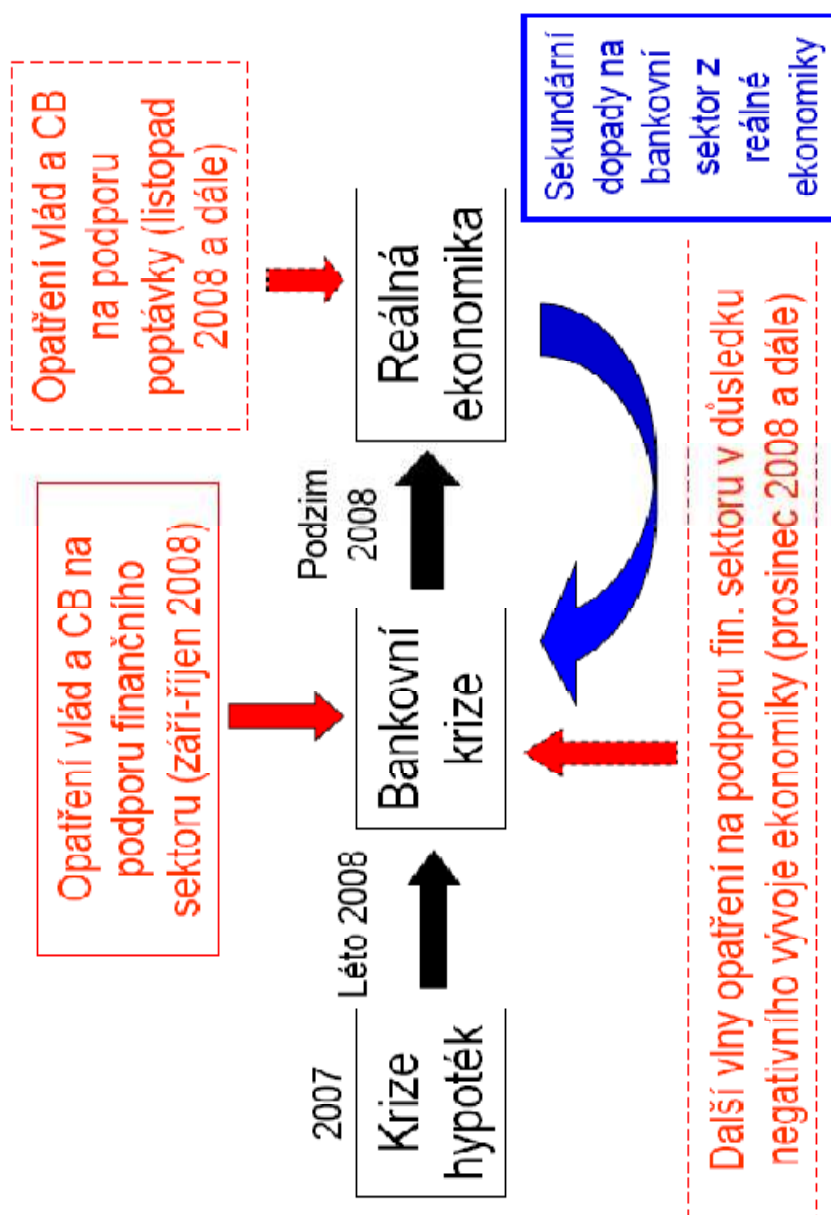

Prognóza úrokových sazeb (3M PRIBOR)

Zdroj: ČNB: Měnová politika: Prognóza.

Stručná anatomie krize

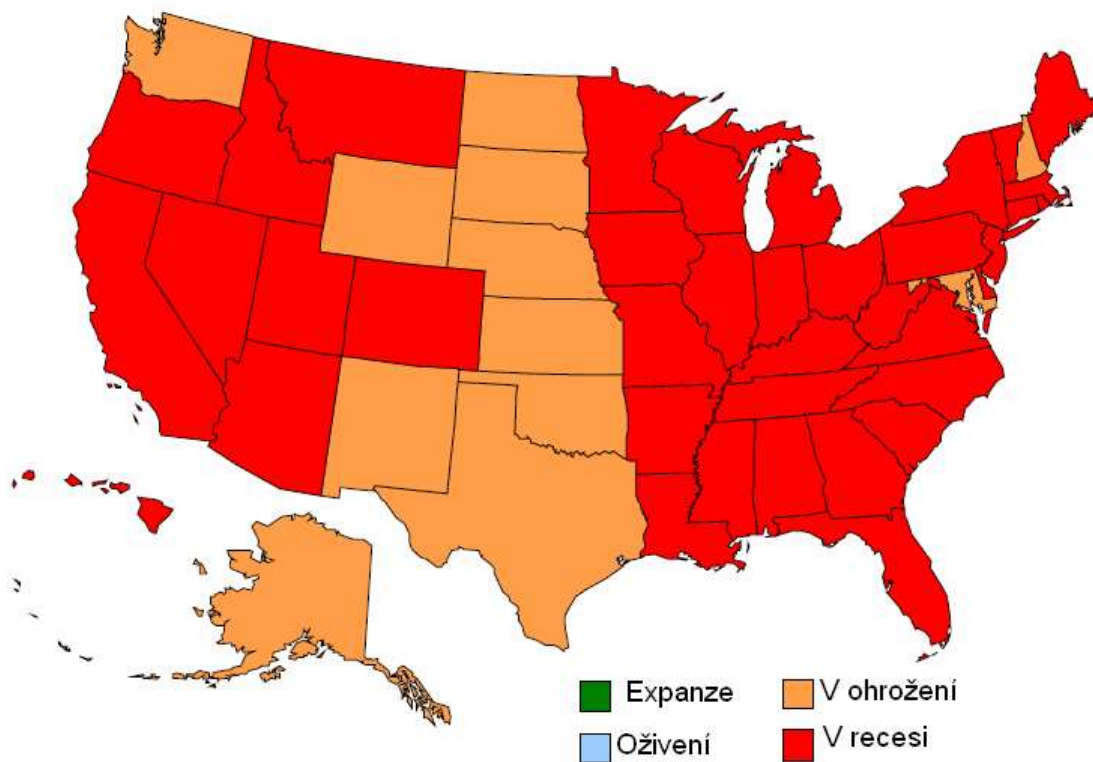
Krize finančního systému nyní rychle přechází do krize reálné ekonomiky!

ČNB

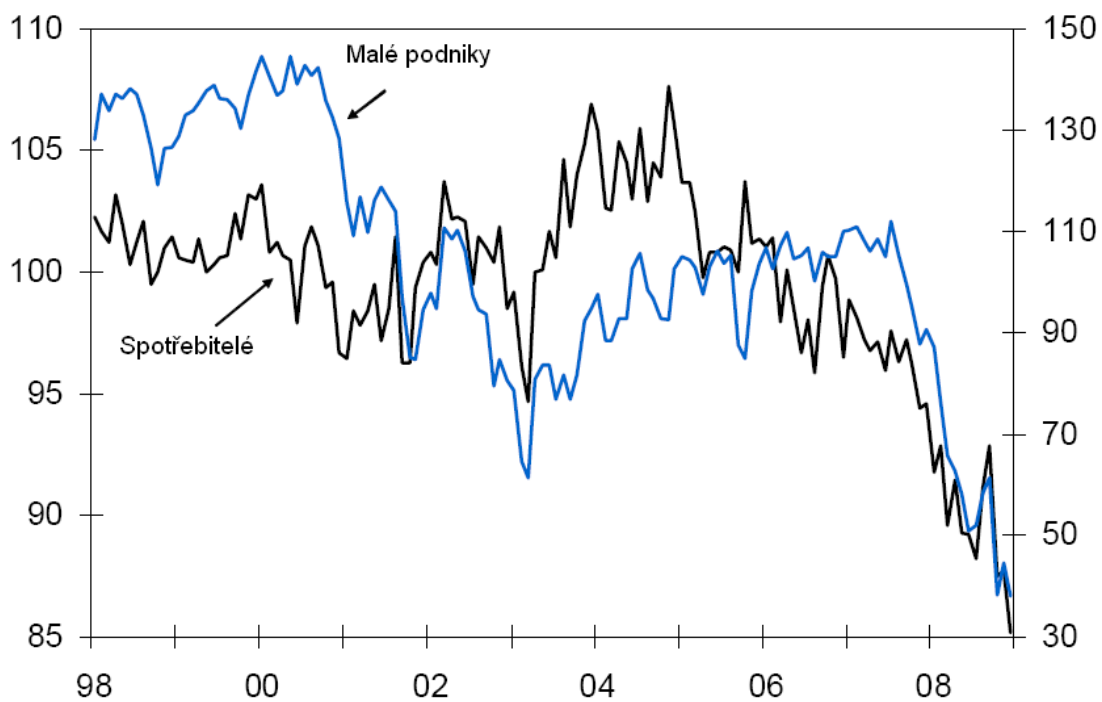
Zdroj: Singer, M. Možné dopady finanční krize na českou ekonomiku, 12/2008.

Příloha D: Americké problémy s finanční krizí, 2009.

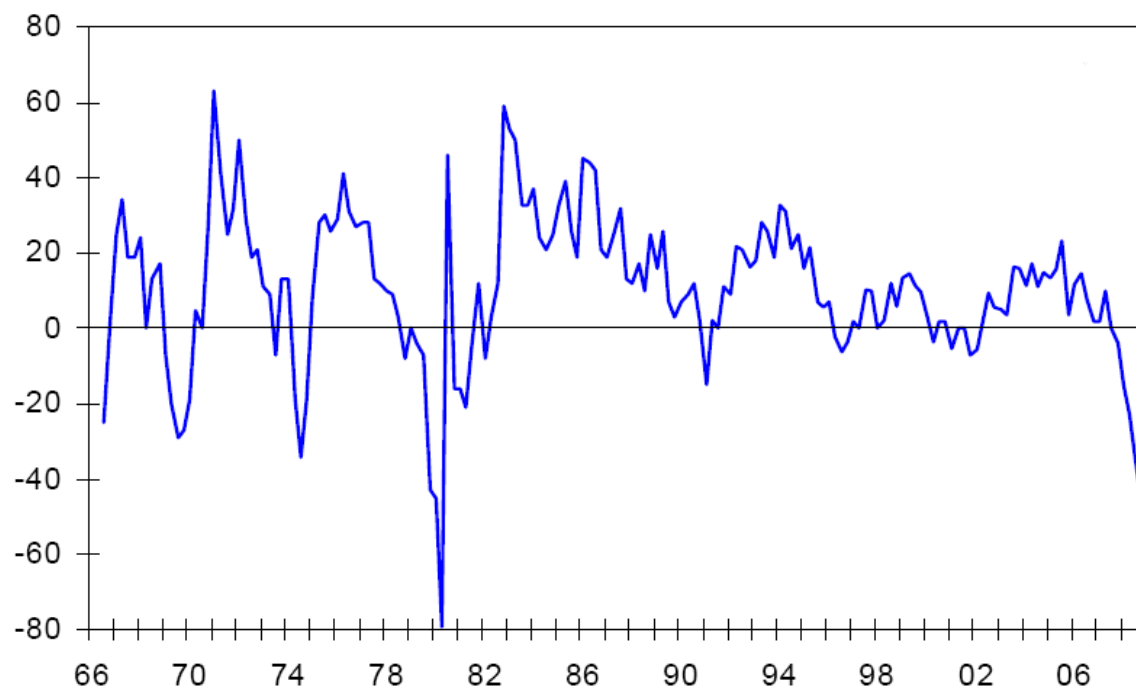
Situace v jednotlivých amerických státech, leden 2009

Pokles důvěry v USA, 1998 - 2008.

Čisté % poskytovatelů úvěrů ochotných nabízet spotřebitelské úvěry, 1966 - 2008.

Zdroj: Zandi, M. The Economic Impact of the American Recovery and Reinvestment Act, 01/2009.